

Nr 13

Försvarsutskottets betänkande med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag m. m. för budgetåret 1975/76 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

I betänkandet behandlas de förslag som regeringen – efter föredragning av statsrådet Holmqvist – har förelagt riksdagen i propositionen 1975:1 bilaga 6 (försvarsdepartementet) samt yrkanden i motionerna 1975:740, 744, 1172, 1175, 1176, 1177, 1178, 1179, 1180, 1184, 1186 och 1187. En sammanställning av alla motionsyrkanden återfinns i bilaga 1. Av bilagan framgår var i betänkandet de olika yrkandena behandlas.

Regeringens förslag i propositionen 1975:1 bilaga 6 (s. 67–68 och 71) angående förmåner åt värnpliktiga jämte motionen 1975:747 har riksdagen redan behandlat (FöU 1975:3, rskr 1975:25).

1. Säkerhets- och försvarspolitik

Regeringen har i propositionen (s. 8–13) berett riksdagen tillfälle att avge yttrande över vad föredragande statsrådet (försvarsministern) har anfört om säkerhets- och försvarspolitik. I detta sammanhang behandlar utskottet motionen 1975:1172 såvitt gäller yrkande 1 samt motionerna 1975:1177 och 1975:1179.

Föredragande statsrådet

Försvarsministern uttalar att supermakterna av både strategiska och ekonomiska skäl för en politik som har medfört dels att några av efterkrigstidens svåraste politiska problem i viss utsträckning har kunnat regleras, dels att en serie förhandlingar om bl. a. rustningskontroll har kunnat inledas. De grundläggande motiven bakom supermakternas politiska strävanden förefaller honom vara sådana att dessa stater inte kan väntas utan vidare överge den inslagna vägen. Vi kan enligt statsrådets uppfattning vänta att avspänningspolitiken kommer att fortsätta i en eller annan form under de kommande åren. Härav får vi dock inte dra den slutsatsen att de tidigare växlingarna mellan perioder av avspänning och perioder av spänning kommer att avlösas av en genomgående fredlig utveckling. Enligt statsrådets uppfattning kommer växlingarna emellertid med all sannolikhet att bli mindre dramatiska än under det s. k. kalla kriget.

Bilden av det internationella läget är inte entydig. Å ena sidan har vi fortsatt avspänningspolitik och minskade krigsrisker främst i vår världsdel. Å andra sidan finns risker för ökad supermaktsdominans och därmed för-

bundna risker för de mindre staterna och fortsatta svårigheter att utesluta lokala konflikter utanför Europa. Däremot kan det enligt försvarsministern antas att supermakterna söker hindra att sådana konflikter sprids till Europa.

Vårt land är beläget mellan Centraleuropa och områden kring Norska havet. Utvecklingen har visat att dessa båda områden har så stor strategisk och ekonomisk betydelse för supermakterna att de har all anledning hindra att konflikter bryter ut där. Varken vi själva eller omvärlden kan därför vara betjänta av några drastiska ändringar i vår försvarspolitik. Det kan inte ligga i vårt eller i någons intresse att vi genom ensidiga åtgärder förändrar den militära balans och stabilitet som råder i Norden, framhåller försvarsministern.

Med hänsyn till det starka önskemålet att undvika användning av kärnvapen och vikten av att upprätthålla en klar åtskillnad mellan dessa och konventionella vapen har spekulationerna om s. k. minikärnvapen väckt särskild oro. Såväl USA:s som Sovjets representanter vid nedrustningskonferensen i Genève har som svar på frågor av Sveriges representant framhållit att ingen uppmjukning av reglerna för användningen av kärnvapen förutses och att de båda supermakternas folkrättsliga åtaganden att förhindra kärnvapenkrig innefattar även användning av kärnladdningar med liten styrka. Statsrådet anser att dessa uttalanden inte utgör någon garanti på lång sikt men är ett glädjande steg i rätt riktning.

Överbefälhavaren har anfört att nu gällande planeringsförutsättningar leder till fortsatta kvalitativa och kvantitativa reduktioner i krigsorganisationen. Reduceringsarna blir enligt överbefälhavaren omfattande mot slutet av programplanperioden och åren närmast därefter, dvs. i början av 1980-talet. Samtidigt kommer enligt överbefälhavarens bedömning stora militära resurser att finnas i omvärlden. Till följd härav kommer försvarsmaktens krigsavhållande förmåga att minska.

Försvarsministern påpekar att kostnadsutvecklingen i fråga om kvalificerad krigsmateriel skärper kraven på prioriteringar vid ställningstaganden till olika vapensystem. Han finner det oundvikligt att den snabba kostnadsstegringen medför att vi inte kan förnya och modernisera vårt materielbestånd i samma höga takt som tidigare. Detta leder till att antalet går ned i fråga om vissa kvalificerade förband där en hög materiell nivå måste upprätthållas, t. ex. brigader och flygdivisioner. Nyttillförd materiel har dock genomgående högre standard och ökar därigenom försvarsmaktens slagkraft. Genom den allmänna värnplikten kommer också försvarsmaktens totala personal i krigsorganisationen att vara oförändrad.

Mot bakgrund av sin syn på avspänningspolitiken och på utvecklingen i vår del av världen uttalar statsrådet att krigsriskerna under överblickbar tid har minskat i sådan utsträckning att han inte kan dela den syn som överbefälhavaren enbart på grundval av en bedömning av framtida styrkeförhållanden har redovisat på utvecklingen av vårt försvars fredsbevarande förmåga.

Det finns enligt statsrådets mening anledning att tro att man har ungefär samma problem i vår omvärld i fråga om försvarets utveckling som vi har, även om andra länder inte redovisar sin försvarsplanering lika öppet som vi gör. Vi måste dock noga följa utvecklingen inom detta område och vara beredda att vidta åtgärder om så skulle befinnas vara nödvändigt. Försvarsministern betecknar det som angeläget att vi i största möjliga utsträckning behåller handlingsfriheten. Vi bör därför enligt hans mening bevara vår förmåga att vidmakthålla en hög organisatorisk numerär och att inom landet utveckla och producera viss krigsmateriel.

Mot denna bakgrund finner statsrådet att den nuvarande inriktningen av vårt militära försvar är väl anpassad till våra säkerhetspolitiska mål. Några ändringar i resurstilldelningen är enligt hans mening därför *f. n.* inte motiverade.

Försvarsministern redogör vidare för de förberedelser som pågår inför nästa större beslut om försvarets inriktning.

Motionerna

Beträffande försvarspolitikens inriktning och genomförande behandlar utskottet

dels motionen 1975:1172 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 1 att riksdagen måtte besluta att ge regeringen till känna vad som i motionen anföres om säkerhets- och försvarspolitikern,

dels motionen 1975:1177 av herr Hermansson m. fl. (vpk), i vilken föreslås

1. att riksdagen uttalar sig för en ny försvarsordning byggd på folkförsvarets principer,

2. att riksdagen hos regeringen begär att den tillsätta försvarsutredningen i tilläggsdirektiv får i uppdrag att grundligt utreda konsekvenserna av en försvarsordning byggd på folkförsvarets principer,

3. att riksdagen uttalar sig för en etappvis nedtrappning av militärutgifterna under den kommande femårsperioden med minst 1 miljard kr. om året.

Beträffande förberedelserna inför nästa beslut om försvarets långsiktiga utveckling behandlar utskottet motionen 1975:1179 av herrar Olof Johansson i Stockholm (c) och Andersson i Nybro (c), i vilken hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen begära tilläggsdirektiv till försörjningsberedskapsutredningen (H 1971:1) att mot bakgrund av Sveriges internationella förpliktelser på det ekonomiska och handelspolitiska området analysera deras innebörd och verkningar på grund av de ökade riskerna för handelspolitiska och ekonomiska sanktioner och föreslå åtgärder som kan minska dessa risker och därmed kostnaderna för den svenska försörjningsberedskapen.

Utskottet

Sveriges säkerhetspolitik

1972 års försvarsbeslut (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231) innebär att vår säkerhetspolitik, i en värld av politiska spänningar och stora militära resurser, även i fortsättningen skall bygga på alliansfrihet i fred och syfta till neutralitet i krig. För att denna neutralitetspolitik skall vara trovärdig och realistisk måste den genomföras med stabil politisk inriktning och med stöd av ett totalförsvar som är avpassat och uppbyggt för att värna vårt oberoende, i första hand genom att vara fredsbevarande. Tilltron till neutralitetspolitiken kräver att hela landet kan försvaras och att försvaret kan anpassas till skilda lägen och möta olika hot och angripare.

Inriktningen av Sveriges säkerhetspolitik samt uppgifterna för och inriktningen av vårt totalförsvar bekräftades senast av 1974 års riksdag (prop. 1974:1 bil. 6, FöU 1974:19, rskr 1974:190).

Utskottet anser liksom regeringen att 1972 års beslut om inriktningen av Sveriges säkerhetspolitik samt om uppgifterna för vårt totalförsvar bör gälla även i fortsättningen. Utvecklingen i omvärlden och vår säkerhetspolitiska läge har inte under det senaste året förändrats på sådant sätt att det är motiverat med någon ändring av säkerhets- och försvarspolitiken. Försvaret skall vara ett verksamt stöd för denna politik och medge kraftfulla åtgärder om vi likväl skulle bli indragna i ett krig.

När det gäller de säkerhetspolitiska grunderna för planeringen av vårt försvar innebär 1972 års försvarsbeslut att vi räknar med en maktbalans mellan stormaktsblocken. Planeringen avser i första hand åtgärder för att avhålla från angrepp med konventionella stridsmedel. Totalförsvaret skall vara så organiserat att det står klart för en angripare att han kommer att möta folkets samlade motstånd. Försvaret skall kunna tvinga en angripare till sådana uppoffringar av tid och resurser samt till sådana förluster att han avhålls från att företa angreppet.

Av försvarsministerns anförande i budgetpropositionen framgår bl. a. att han noga följer supermakternas inställning till s. k. minikärnvapen och utvecklingen vid havsrättsförhandlingarna. Till de förhållanden som Sverige noga bör ge akt på hör vidare förutsättningarna och dispositionerna för utvinning av olja i havsområdena i vår nära omvärld samt de militära styrkeförhållandena där.

Försvarspolitiken

Beträffande försvarspolitiken inriktning och genomförande anføres i motionen 1975:1172 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt nu är i fråga, att den utrikespolitiska stabiliteten i Sveriges närmaste omgivning och konfliktrisikerna där påverkas om styrkan hos vårt försvar går ned. Motionärerna fortsätter:

Försvarsministerns uttalande i propositionen att varken vi eller omvärlden kan vara betjänta av några drastiska förändringar i vår försvarspolitik är alltså riktigt. Han underlåter emellertid att dra den logiska slutsatsen därav, nämligen att försvarets styrka icke får nedgå. I själva verket kommer i det längre perspektiv som alltid måste läggas på det försvarspolitiska området försvagningen av vår militära styrka att relativt snabbt bli just drastisk.

Det bör också understrykas att dimensioneringen av vårt försvar inte kan anpassas till den vid varje tillfälle fastställda graden av risker. Om – som försvarsministern gör gällande – de framtida krigsriskerna avsevärt minskat under senare år, är alltså av mindre intresse i det här sammanhanget. Det avgörande är om risker över huvud taget kan bedömas föreligga. Vi hävdar att så är fallet och kan inte heller finna att försvarsministern i propositionen förnekar detta.

Därmed föreligger tillräckliga skäl att upprätthålla en försvarsförmåga som är väl balanserad mot den militära kapaciteten i omvärlden. Det går inte att anpassa försvarsmaktens organisation, utbildning och bestånd av materiel till de korta perspektiv som utrikespolitiskt kan överblickas. Detta bestyrks ständigt av verkligheten. Oförmågan att med hjälp av utrikespolitiska analyser förutse framtiden belystes nu senast på ett skrämmande sätt av hur hela världen inklusive vi själva totalt överraskades av oljekrisen förra året.

Motionen 1975:1177 av herr Hermansson m. fl. (vpk) behandlar också försvarspolitikens inriktning. Motionärerna anser att de traditionella militära hotbilderna i Europa i många avseenden har upplösts genom förhandlingar, avtal och diplomatiska erkännanden. Enligt deras mening är trots detta den svenska försvarsmakten uppbyggd efter samma modell som stormakternas och inriktad på att verka enligt de hotbilder som målades upp under det kalla krigets period. Motionärerna anför vidare bl. a.:

Den svenska militärapparatsens nuvarande uppbyggnad kommer att innebära fortsatt stegring av militärkostnaderna. Detta är ett av skälen till vpk:s krav om ny militärordning.

Det andra skälet är att trots de väldiga militärutgifterna ger vår nuvarande försvarsuppbyggnad inget verkligt skydd. Vi anser att den nuvarande militära målsättningen för att hindra en eventuell invasion är realistisk. Det vore en illusion att tro att Sverige skulle kunna bjuda en stormakt spetsen på dennas villkor och med en försvarsorganisation av i princip samma struktur. Tvärtom skulle den nuvarande försvarsorganisationen snabbt kunna slås ut av en överlägsen angripare.

Motionärerna anser att allt nu talar för en radikal omläggning av svensk försvarspolitik. Man förespråkar ett defensivt försvar, uppbyggt för att slå vakt om vårt lands neutralitet och självständighet och bestående av ett gränsförsvar med erforderlig teknisk utrustning och tyngdpunkten lagd på robotvapen.

Yrkanden med samma innebörd som i motionen 1975:1177 fördes fram i motioner av herr Hermansson m. fl. i samband med 1972 års försvarsbeslut samt till 1973 och 1974 års riksdagar. Försvarsutskottet har framhållit (FöU 1972:17 s. 35) att ett försvar av det slag som har skisserats i motionerna inte skulle vara tillräckligt för att förverkliga våra säkerhetspolitiska mål. Riksdagen har varje gång följt utskottets förslag att avslå ifrågavarande mo-

tionsyrkanden. Utskottet finner inte anledning till annan bedömning än den som gjordes senast förra året (FöU 1974:19 s. 3, rskr 1974:190). Motionen 1975:1177 (vpk) bör alltså avslås.

I motionen 1975:1172 (m) hävdas att vår försvarspolitik inte genomförs på ett sätt som stämmer överens med säkerhetspolitikens krav och försvarets uppgifter.

Liksom föredragande statsrådet anser utskottet att vi f. n. har ett försvar som är starkt och svarar mot de uppgifter som vår säkerhetspolitik ställer. Redan på relativt kort sikt finns emellertid problem. Statsrådet berör dessa och räknar med att det i vår omvärld finns ungefär samma problem. Även utskottet anser att våra försvarsproblem fordrar stor uppmärksamhet och att åtgärder kan tänkas bli nödvändiga.

Om två år beräknas föreligga ett samlat underlag för att bedöma resursbehoven för vårt totalförsvar och avvägningen inom detta. Till dess är det närmast fråga om att bevara handlingsfriheten, även en handlingsfrihet att tillföra och på ett ekonomiskt sätt utnyttja ökade resurser om en ökning befinns nödvändig med hänsyn till försvarets fredsbevarande förmåga i fortsättningen. I vissa fall måste relativt snart fattas beslut som är viktiga för handlingsfriheten. Utskottet återkommer till dessa frågor i det följande.

Såväl i propositionen som i motionen 1975:1172 (m) framhålls att vår försvarspolitik är betydelsefull för den militära balans och stabilitet som råder i Norden. Utskottet har samma mening. I samband med 1972 års försvarsbeslut anförde utskottet härom följande (FöU 1972:17 s. 32):

Utskottet delar uppfattningen att landets säkerhet i första hand kan komma att äventyras av stormaktsblockens handlande. Den internationella utvecklingen formas i stor utsträckning av supermakterna och deras förbundna. Beträffande vårt försvars styrka är därför en anpassning till de rådande militärpolitiska förhållandena nödvändig. Samtidigt måste emellertid konstateras att de resurser vi kan avsätta för att trygga vår säkerhet är begränsade jämfört med stormaktsblockens.

För den fortsatta planeringen bör beaktas att vårt land genom sin utrikespolitik och sitt försvar har betydelse för den säkerhetspolitiska situation som råder i Europa och särskilt för stabiliteten i det nordiska området. Skilda intressen och motsättningar i fråga om Nordkalotten och Östersjöutloppen torde bestå även under den tid som man nu kan överblicka.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till yrkandet i motionen 1975:1172 (m) att riksdagen skall ge regeringen till känna vad motionärerna har anfört om säkerhets- och försvarspolitik.

Totalförsvarets uppgifter och resurser efter år 1977

I propositionen redogörs något för de förberedelser som pågår inför nästa större beslut om försvarets inriktning. Försvarsutskottet har senast år 1974 redovisat tidsplanerna i stort för detta arbete (FöU 1974:19 s. 3-5). Studiarbetet och planeringen inom totalförsvarets olika delar är samordnade och inriktade på att ett samlat underlag skall föreligga för ställningstaganden

av statsmakterna år 1977.

Tidsplanerna innebär sammanfattningsvis att perspektivplaneringen inom det militära försvaret och civilförsvaret samt perspektivstudierna för det ekonomiska försvaret liksom de särskilda studierna för övrigt totalförsvar skall redovisas under hösten 1975. I början av år 1976 skall ges anvisningar för myndigheternas programplanering avseende perioden 1977/78–1981/82. Programplaner för denna period skall redovisas hösten 1976. Försvarsministern lämnar en kortfattad redovisning av hur perspektivplaneringen för det militära försvaret och civilförsvaret är inriktad i fråga om ekonomiska studienivåer m. m. (s. 12–13).

Beträffande perspektivstudierna angående det ekonomiska försvarets utveckling efter år 1977 gäller att olika handlingsvägar skall utarbetas utifrån fyra ekonomiska studienivåer för femårsperioden 1977/78–1981/82, nämligen ca 4 800, 5 500, 6 600 och 8 400 milj. kr. i prisläget februari 1974. Vid studierna skall beaktas behovet av åtgärder för att möta tänkbara påfrestningar på vår försörjning i samband med möjliga fredskriser.

Resultaten av studier och planering inom totalförsvaret skall ingå i underlaget för övervägandena inom den försvarsutredning som regeringen tillkallade hösten 1974. Vissa andra utredningsresultat m. m. kommer också att tillföras försvarsutredningens underlag.

Försvarsutredningen bör enligt sina direktiv bedriva arbetet så att dess överväganden och förslag om de olika totalförsvarsgrenarnas uppgifter i stort och principiella inriktning samt om prisregleringssystem för det militära försvaret och civilförsvaret kan redovisas tidigt år 1976 och därvid kunna ligga till grund för regeringens anvisningar för myndigheternas programplanering för perioden 1977/78–1981/82.

Resultaten av försvarsutredningens granskning av programplanerna och motsvarande planer för det militära försvaret, civilförsvaret, det ekonomiska försvaret och övrigt totalförsvar skall redovisas i sådan tid att förslag till riksdagen år 1977 om totalförsvarets inriktning kan grundas på överväganden och förslag från försvarsutredningen.

I enlighet med de principer som har fastlagts av statsmakterna (prop. 1972:103, FöU 1972:23, rskr 1972:309) inhämtar utrikes- och försvarsutskotten information om studie- och planeringsarbetets inriktning och resultat. Information av detta slag har under åren 1973–1974 och hittills under år 1975 från departement och myndigheter lämnats försvarsutskottet vid sammanlagt ett 15-tal tillfällen.

I motionen 1975:1179 (c) hävdas att den år 1971 tillkallade försörjningsberedskapsutredningen bör få tilläggsdirektiv att beskriva de svenska internationella förpliktelserna på det ekonomiska och handelspolitiska området och analysera innebörden av dessa förpliktelser och föreslå åtgärder som kan minska riskerna för handelspolitiska och ekonomiska sanktioner och därmed kostnaderna för den svenska försörjningsberedskapen. Motionärerna förutsätter att försörjningsberedskapsutredningen på grund av sina direktiv

ensidigt behandlar hur man skall klara krissymptom men inte hur man skall göra sig mindre känslig för kriserna genom att söka hindra deras spridning in över landets gränser. De räknar med att våra internationella förpliktelser och deras innebörd varken kommer att beskrivas eller analyseras om utredningen inte får särskilda tilläggsdirektiv.

Till grund för försvarsutredningens överväganden och förslag om de olika totalförsvarsgrenarnas uppgifter i stort och principiella inriktning på längre sikt skall enligt utredningens direktiv bl. a. ligga resultat från försörjningsberedskapsutredningen och energiberedskapsutredningen. Båda dessa utredningar räknar med att slutföra sitt arbete under år 1975. Enligt vad utskottet har inhämtat kommer försörjningsberedskapsutredningen i sitt betänkande att lämna redogörelser av det slag som motionärerna efterlyser. Här bör framhållas att studier och analyser beträffande de internationella förutsättningarna för kriser av olika slag utförs vid studierna av den internationella miljön inom ramen för försvarets planeringssystem. Sveriges beroende av utrikeshandeln kartläggs i samband med de pågående perspektivstudierna för det ekonomiska försvaret. Även resultaten av dessa studier kommer att ingå i försvarsutredningens underlag.

Beskrivningar och analyser av vårt beroende av omvärlden i olika avseenden kommer alltså att tillföras underlaget för ett nytt försvarsbeslut. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet bifall till motionen 1975:1179 (c).

Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1975:1172, yrkande 1, om att riksdagen skall ge regeringen till känna vad som anförs i motionen om säkerhets- och försvarspolitiken,
2. att riksdagen avslår motionen 1975:1177 om en ny försvarsordning,
3. att riksdagen avslår motionen 1975:1179 om tilläggsdirektiv till försörjningsberedskapsutredningen,
4. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om säkerhets- och försvarspolitiken i den mån detta inte har behandlats under 1–3.

2. Det militära försvarets fortsatta inriktning

Regeringen har i propositionen (s. 31–39) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta inriktning som föredragande statsrådet har angett.

Föredragande statsrådet

Grundläggande riktlinjer för det militära försvarets inriktning fastställdes av 1972 års riksdag och har i allt väsentligt bekräftats av 1973 och 1974 års riksdagar. Principerna i dessa beslut är enligt statsrådets mening allttjämt giltiga. Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen och med hänsyn till det statsfinansiella läget anser han att det inte finns anledning att ändra planeringsinriktningen eller planeringsramen för det militära försvaret. Planeringen för perioden 1975/76–1979/80 bör alltså ske enligt en horisontell planeringsram, som med vissa budgettekniska justeringar stämmer överens med den i försvarsbeslutet 1972 fastställda ramen för perioden 1972/73–1976/77. Med utgångspunkt i basbeloppet i den utgiftsram för budgetåret 1975/76 som försvarsministern förordar bör planeringsramen för femårsperioden alltså vara avrundat 40 750 milj. kr. i prisläget februari 1974. I planeringen bör enligt statsrådets mening förutsättas att compensation för pris- och löneförändringar skall ske enligt nettoprisindex.

Programplaner för det militära försvaret för perioden 1975/76–1979/80 har utarbetats i en planeringsnivå som i huvudsak stämmer överens med den angivna. Överbefälhavaren har emellertid i sin planering förutsatt att försvarsmakten tillförs medel utöver ramen för ökade bränsle- och drivmedelskostnader och för vissa investeringar samt att finansiering av vissa andra investeringar får ske genom långsiktiga krediter. Försvarsministern är inte beredd att föreslå att medel skall tillskjutas planeringsramen för dessa ändamål. Han räknar inte heller med att det finns behov av särskilda krediter under budgetåret 1975/76.

I myndigheternas planering har alltså förutsatts att större ekonomiska resurser står till förfogande än vad statsrådet anser sig kunna förorda. Det kommer därför att bli nödvändigt med omplaneringar. Sådana omplaneringar kommer också att bli nödvändiga för att skapa utrymme för ökade ambitioner inom vissa områden, bl. a. för att förbättra de värnpliktigas förmåner. Stor återhållsamhet måste enligt statsrådet iakttas när det gäller beslut som leder till långsiktiga ekonomiska bindningar. Av myndigheterna föreslagna ambitionsökningar bör i princip inte godtas. Varje möjlighet till besparing och rationalisering måste tas till vara. Statsrådet anser att kraven härvidlag kan behöva skärpas ytterligare.

Statsrådet berör vidare utvecklingen i fråga om de förhållanden som gäller på försvarets arbetsplatser m. m. Moderniseringen av tjänsteföreskrifter etc. är en nödvändig förutsättning för att förverkliga demokratiseringen av arbetsförhållandena inom försvaret men är i sig inte tillräcklig. Det krävs enligt hans mening även en aktiv och gemensam insats i det dagliga arbetet av all personal, anställda såväl som värnpliktiga. Statsrådet räknar med att studier och överväganden rörande arbetsförhållanden m. m. inom det militära försvaret och därmed också personalfrågor i vidaste bemärkelse kommer att tillmätas allt större vikt.

Statsrådet behandlar därefter avvägningsprogrammets inriktning och de riktlinjer som enligt hans mening bör gälla för den fortsatta planeringen. Förändringar av dessa riktlinjer kan komma att aktualiseras bl. a. med hänsyn till resultaten av pågående studier och utredningar. Vidare behandlas fredsorganisationen och nödvändigheten att begränsa utgifterna för administration och för freds- och förvaltningsorganisationen. Beträffande samordningen av pågående utredningar på detta område framhåller statsrådet att det enligt direktiven för försvarsutredningen ankommer på denna att i största möjliga utsträckning samordna utredningsarbetet både i sak och tidsmässigt.

Statsrådet behandlar vidare bl. a. ansträngningarna att minska antalet anställda inom försvarsmakten.

Motionerna

I detta sammanhang behandlar utskottet följande motionsyrkanden.

Beträffande planeringsinriktningen och planeringsramen för det militära försvaret behandlar utskottet motionen 1975:1172 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt avser yrkandena 2–4, nämligen

2. att riksdagen måtte besluta att godkänna de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta inriktning som anges i motionen,

3. att riksdagen måtte besluta att för perioden 1975–1980 godkänna en planeringsram för det militära försvaret om 41 950 milj. kr. i prisläge februari 1974, vilket innebär en höjning med 1 200 milj. kr. och att uttala att planeringen bör baseras på full kompensation för genom oljekrisen förorsakad prisstegring på oljor,

4. att riksdagen måtte besluta att ge regeringen till känna vad i motionen anförs angående priskompensation.

Beträffande inriktningen av huvudprogrammen m. m. behandlar utskottet

dels motionen 1975:740 av herrar Björck i Nässjö (m) och Strindberg (m), i vilken hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer att utveckling får påbörjas av ett terrängfordon för personaltransport med sikte på att den av chefen för armén planerade anskaffningen kan påbörjas,

dels motionen 1975:744 av herr Petersson i Röstånga (fp), i vilken hemställs

1. att erforderliga bemyndiganden avses för utveckling av en ny ubåtstyp,

2. att en fjärde ubåt av Näckentyp beställs och att det under C 2 Marinförband: Materielanskaffning upptagna bemyndigandebeloppet uppräknas med 70 milj. kr.,

dels motionen 1975:1172 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt avser yrkandena 5 och 6, nämligen

5. att riksdagen måtte besluta att infordra förslag från regeringen till ökade beställningsbemyndiganden på sätt som i motionen anges,

6. att riksdagen måtte besluta att hemställa att regeringen tilldelar för-

svarets myndigheter en rörlig kredit för att befrämja rationell investeringsverksamhet och ekonomisk hushållning,

dels motionen 1975:1175 av herr Granstedt m. fl. (c) såvitt avser yrkande 1 att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till totalram för kommande tre budgetår, avseende forskning och utveckling av tänkbara alternativ avsedda att ersätta Viggensystemet i enlighet med vad i motionen anförts,

dels motionen 1975:1178 av herr Hermansson m. fl. (vpk), i vilken hemställs

1. att riksdagen beslutar att inledd forskning för vidareutveckling av Vigen omedelbart avbryts och begärda anslag härför avslås,

2. att riksdagen hos regeringen begär att en öppen redovisning lämnas riksdagen över den del av försvarspropositionen som gäller flygvapnet.

Utskottet

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen och med hänsyn till det statsfinansiella läget föreslås i propositionen att planeringen för det militära försvaret under perioden 1975/76–1979/80 skall ske inom en ekonomisk ram som överensstämmer med den planeringsram som år 1972 fastställdes för den då aktuella programplaneperioden 1972/73–1976/77. Planeringsramen för nästkommande fem budgetår föreslås uppgå till 40 750 milj. kr. med jämn fördelning på varje budgetår (prisläge februari 1974). Kompensation för pris- och löneförändringar skall i planeringen förutsättas ske enligt nettoprisindex. Någon kompensation härutöver för de kraftigt ökade priserna på bränsle och drivmedel avses inte tillkomma.

I motionen 1975:1172 (m) föreslås, såvitt nu är i fråga, att planeringsramen för femårsperioden skall räknas upp med 1 200 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag och alltså bestämmas till 41 950 milj. kr. Ökningen av planeringsramen innefattar en uppräkningsram (basbeloppet) för budgetåret 1975/76 med 250 milj. kr., i vilket belopp ingår kompensation för oljeprisstegringen med 85 milj. kr. samt 94 milj. kr. för att täcka bristande kompensation för prisutvecklingen och 71 milj. kr. som tillägg för teknisk utveckling inom materielområdet. Planeringen bör enligt motionärerna kunna utgå från full pris- och lönekomensation fr. o. m. budgetåret 1976/77 och från ett särskilt tillägg till planeringsramen för teknisk utveckling, motsvarande 2,5 % av materielanslagen, från samma tidpunkt.

I det följande redovisas kortfattat hur motionärerna anser att tillskotten till planeringsram och utgiftsram bör utnyttjas (milj. kr.).

	<i>Planeringsram 1975/76–1979/80</i>	<i>Utgiftsram 1975/76</i>
<i>Allmänt</i>		
Repetitionsutbildning av värnpliktiga i huvudsak enligt VU 60	200	20
<i>Arméförband</i>		
Ytterligare 4 infanteribrigader behålls		
Renovering av stridsvagnar		
Utvecklingsarbete avseende terrängfordon för personaltransport	250	40
<i>Marinförband</i>		
Ny kust- och sjörobot utvecklas vid svensk industri		
Tidigare anskaffning av robotar till patrullbåtar		
Ytterligare två ubåtar typ A 14 anskaffas		
Studier för ny utbåtstyp och för flotttiljedarfartyg bedrivs snabbare	300	30
<i>Flygvapenförband</i>		
Utveckling av ett för svenska förhållanden anpassat attackflygplan efter AJ 37		
Utveckling och tillverkning av jaktrobot till JA 37 inom landet		
En sjätte fulltalig attackdivision AJ 37 organiseras		
Planeringen inriktas mot tio jaktdivisioner JA 37		
Anskaffade jaktflygplan J 35 Draken behålls i tjänst under sin tekniska livslängd	450	160
<i>Summa</i>	1 200	250

Systemet för prisreglering har länge varit en central planeringsfråga. Med anledning av motioner i ämnet uttalade försvarsutskottet vid 1973 års riksdag (FöU 1973:16 s. 27–30) bl. a. att regeringen borde ägna skärpt uppmärksamhet åt de långsiktiga effekterna av nuvarande system och redovisa för riksdagen vilka effekter av positiv och negativ art som kan konstateras. Särskild vikt borde enligt utskottet läggas vid att jämföra utvecklingen av de försvarsanställdas löner och av värnpliktsförmånerna med kompensationen enligt nettoprisindex och med de rationaliseringar i försvarets verksamhet som ter sig möjliga att genomföra.

1974 framhöll försvarsutskottet (FöU 1974:19 s. 11) att det var angeläget att den tilltänkta försvarsutredningen får behandla priskompensationsfrågan. Enligt utskottets mening borde frågan prövas av statsmakterna i sådan tid att det system som beslutas kan ligga till grund för programplaneringen för perioden 1977/78–1981/82. Riksdagen beslöt att som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet hade anfört om skyndsam översyn och förslag angående prisregleringssystemet för försvaret.

Den av regeringen tillkallade expertutredningen med uppgift att utvärdera erfarenheterna av nuvarande system för prisreglering av det militära för-

svarets och civilförsvarets utgifter samt att analysera nuvarande och alternativa system har i dagarna överlämnat sina resultat. Dessa skall ligga till grund för försvarsutredningens ställningstagande till metod för prisreglering av försvarsutgifterna fr. o. m. perioden 1977/78–1981/82 med det däri ingående budgetåret 1977/78.

I programplanen för det militära försvaret anmäler överbefälhavaren att det fortfarande finns betydande osäkerhet i planeringen och att denna enligt hans mening framför allt beror på gällande prisregleringssystem. Utskottet anser liksom tidigare att frågan om försvarets prisregleringssystem är mycket betydelsefull. Sättet för anpassning till ändrade löner och priser har stor betydelse när det gäller planeringsinriktningen och för stabiliteten i planeringssystemet. Frågan kommer nu att övervägas av försvarsutredningen och det bör vara en fast strävan att det system som beslutas av statsmakterna kan ligga till grund för programplaneringen för perioden 1977/78–1981/82.

Det är däremot inte realistiskt att räkna med ett beslut i priskompensationsfrågan som kan påverka utgifterna redan under budgetåret 1976/77. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen 1975:1172, yrkande 4 (m).

Utskottet har tagit del av överbefälhavarens syn på försvarsmaktens nuvarande förmåga och på de operativa konsekvenserna om den planerade verksamheten genomförs.

Med erinran om vad som har anförts om prisregleringssystemet godtar utskottet den planeringsinriktning för perioden 1975/76–1979/80 som regeringen förordar. Detta innebär att utskottet – mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen och det statsfinansiella läget – inte är berett att tillstyrka den ökning av planeringsramen som föreslås i motionen 1975:1172 (m), förslaget om särskild kompensation för prisstegringen på oljeprodukter eller de ökade ambitioner beträffande verksamheten inom avvägningsprogrammen som har förordats i samma motion och redovisats i det föregående. Såvitt gäller utgiftsramen för nästa budgetår återkommer utskottet i det följande.

Den nuvarande planeringsinriktningen innebär bl. a. att någon anskaffning av personaltransportfordon till vissa rörliga markstridsförband sannolikt inte kan inrymmas under perioden. Utvecklingskostnaden är beräknad till 6,5 milj. kr. (betalningsutfall före 1979/80) och anskaffningskostnaden till 90 milj. kr. (betalningsutfall i huvudsak efter perioden), allt i prisläge februari 1974. Försvarsministern har inte tagit ställning till en utveckling av personaltransportfordon. Riksdagen bör därför inte f. n. uttala huruvida en sådan utveckling bör påbörjas. Med hänvisning till vad utskottet i det följande (s. 19) anför i fråga om programplaneringen för perioden 1976/77–1980/81 avstyrker utskottet alltså bifall till motionen 1975:740 (m).

Chefen för armén har vidare föreslagit en begränsad renovering och modernisering av ca halva antalet stridsvagnar typ 101/102 (Centurion), som därigenom skulle kunna behållas till mitten av 1990-talet. Kostnaden är beräknad till ca 63 milj. kr. med betalningsutfall fr. o. m. budgetåret 1976/77.

Även denna åtgärd är i och för sig önskvärd. Liksom försvarsministern anser utskottet att äldre materiel bör behållas i krigsorganisationen så länge den ger väsentliga tillskott till den samlade stridseffekten och inte föranleder alltför stora underhållskostnader. Försvarsministern anser att arméchefens förslag i denna del bör övervägas ytterligare. Utskottet räknar med att även denna planeringsfråga kommer att redovisas i nästkommande budgetproposition.

Beträffande utbåtsförbanden redovisar försvarsministern att tre ubåtar typ Näcken (A 14) är beställda och kommer att levereras under programplaneperioden. Han räknar inte med någon ytterligare anskaffning av denna ubåtstyp. Studier och utveckling av nästa ubåtstyp (A 17) har planerats in och seriebeställning förutsätts av chefen för marinen ske sista året i programplaneperioden. Försvarsministern framhåller att det är angeläget att behålla handlingsfriheten att inom landet utveckla och tillverka ubåtar. Han anser därför att fortsatta studier bör bedrivas inom detta område men är inte beredd att ta ställning till de föreslagna utvecklings- och anskaffningsprogrammen.

I det föregående har utskottet avstyrkt bifall till förslag i motionen 1975:1172 (m) om en ekonomisk planeringsram som bl. a. skulle kunna medge anskaffning av ytterligare två ubåtar typ A 14.

I motionen 1975:744 (fp) förordas att en fjärde ubåt av typ A 14 beställs och att utrymme för kostnaderna skapas genom omplanering. Vidare föreslås att riksdagen skall besluta om beställningsbemyndiganden för utveckling av ubåtstyp A 17.

Motionsförslag om en utökning av ubåtsserien A 14 behandlades av riksdagen år 1973 (FöU 1973:16 s. 51–52). Styckepriset för de redan då beställda tre ubåtarna beräknades till ca 92 milj. kr. Försvarsutskottet konstaterade att det i och för sig vore fördelaktigt att utöka serien av ubåt typ A 14 med hänsyn till att merkostnaden för en fjärde ubåt skulle bli ca 65 milj. kr. och för en femte ca 50 milj. kr. Med hänvisning till det ekonomiska planeringsutrymmet kunde utskottet likväl inte tillstyrka någon tilläggsbeställning. Utskottet erinrade om att vissa studier av ubåtstyp A 17 hade påbörjats.

Styckepriset för de tre beställda ubåtarna typ A 14 är i senaste prisläge ca 100 milj. kr. Merkostnaden för ytterligare ett exemplar blir lägre eftersom utvecklingskostnader redan är inkalkylerade och vissa redan beställda reservdelar m. m. i viss utsträckning kan täcka behovet även för fyra ubåtar. Optionerna för tilläggsbeställning gäller emellertid inte längre och vinsterna med en längre serie är därför i stor utsträckning beroende av förhandlingar med tillverkarna.

Mot denna bakgrund anser utskottet liksom försvarsministern att någon ytterligare ubåt typ Näcken inte bör beställas. Motionsyrkandet härom bör alltså inte bifallas.

När det därefter gäller nästa ubåtstyp, A 17, så har ett beställ-

ningsbemyndigande för anskaffning planerats in budgetåret 1979/80 av chefen för marinen (320 milj. kr.). Projekteringen har planerats kunna börja nästa budgetår och för denna har beräknats sammanlagt 25 milj. kr. Det i propositionen föreslagna bemyndigandebeloppet (anslaget Marinförband: Forskning och utveckling) är beräknat med utgångspunkt i att projekteringen inte påbörjas budgetåret 1975/76. Fortsatta studier avses dock bedrivas.

Utskottet anser att ubåtsvapnet är en viktig del av vårt försvar. Antalet ubåtar tillåts minska i enlighet med intentionerna i 1972 års försvarsbeslut. Däremot ökar ubåtarnas kvalitet. Utskottet fäster liksom försvarsministern stor vikt vid att man behåller handlingsfriheten att inom landet utveckla och tillverka ubåtar.

Liksom försvarsministern räknar utskottet inte med att utvecklingen av ubåt typ A 17 påbörjas under nästa budgetår. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen 1975:744, yrkande 1 (fp).

Attackversionen av flygplan 37 Viggen (AJ 37) levereras planenligt och serieleverans av jaktversionen (JA 37) beräknas börja år 1978.

För studier av ett eventuellt nytt attackflygplan efter AJ 37 har regeringen hittills ställt 15,1 milj. kr. till försvarets materielverks förfogande. Regeringens avsikt är att det t. o. m. juni 1977 skall finnas en handlingsfrihet att även i fortsättningen utveckla och producera militära flygplan inom landet. Utskottet tillstyrker att en sådan handlingsfrihet be- hålls.

Chefen för flygvapnet har för de kommande två budgetåren begärt 100 milj. kr. för fortsatta studier. Försvarsministern räknar för sin del med 30 milj. kr. för nästa budgetår och är inte beredd att ta ställning till omfattningen av studierna och behövliga beställningsbemyndiganden under budgetåret 1976/77.

I motionen 1975:1175, yrkande 1 (c), förordas att man när det gäller ifrå- gavarande studier bestämmer en totalram för nästkommande tre budgetår. Motionärerna räknar med högst 80 milj. kr. för de tre åren.

Utskottet – som liksom försvarsministern följer inriktningen av studierna för ett eventuellt nytt attackflygplanssystem – tillstyrker regeringens förslag att för studierna intill juli 1977 räkna med årsvisa beställningsbemyndi- ganden, för nästa budgetår uppgående till 30 milj. kr. Detta innebär att utskottet avstyrker bifall till motionen 1975:1175 (c) såvitt nu är i fråga.

Av det sagda framgår att utskottet även avstyrker bifall till motionen 1975:1178, yrkande 1 (vpk), om att ifrågavarande studier skall avbrytas.

Motionen 1975:1178 innehåller även ett yrkande om att riksdagen skall begära en öppen redovisning av den del av propositionen som gäller flyg- vapnet. Motionärerna uttalar farhågor för att även andra beställningsbemyndi- ganden än dem som avses för studier för ett eventuellt nytt attackflygplan utnyttjas för studierna och anser att budgetpropositionen är formulerad på ett vilseledande sätt såvitt gäller flygvapenförbanden.

Utskottet vill erinra om att studierna för ett eventuellt flygplan efter 37 Vigen har anmälts för riksdagen alltsedan år 1972 (prop. 1972:75 s. 262, FöU 1972:17 s. 80; prop. 1973:1 bil. 6 s. 93, prop. 1973:75 s. 56, FöU 1973:16 s. 56; prop. 1974:1 bil. 6 s. 33, prop. 1974:75 s. 33, FöU 1974:19 s. 14).

Utskottet – som i ett tidigare betänkande (FöU 1975:2) under 1975 års riksmöte har redogjort för systemet med beställningsbemyndiganden och behovet av prisomräkning av lämnade bemyndiganden – anser att även yrkande 2 i motionen 1975:1178 (vpk) bör avslås av riksdagen.

Yrkande 5 i motionen 1975:1172 (m) har i det föregående behandlats såvitt gäller förslag om ökade beställningsbemyndiganden med anledning av motionärernas förslag om vidgad planeringsram och ändringar av planeringsinriktningen beträffande avvägningsprogrammen. Yrkandet avser emellertid också förslag om ökade beställningsbemyndiganden för de studier samt den utveckling och anskaffning som försvarsministern själv räknar med.

Försvarsministern uttalar i propositionen (s. 31–32) att han liksom överbefälhavaren anser att planeringen för det militära försvaret har fått ytterligare stadga men att den trots detta innehåller osäkerheter betingade av svårigheter att bedöma den framtida utvecklingen. I likhet med föregående år har planerats in en reserv (priskil) för att möta eventuella prisökningar på utveckling, anskaffning och underhåll av materiel, utöver den kompensation som nettoprisindex beräknas ge. Någon reserv för att möta eventuella lönestegringar som går utöver den genomsnittliga prisutvecklingen har däremot inte planerats in. Dessa och andra förhållanden medför krav på omplaneringar inom den ekonomiska planeringsramen. Sådana omplaneringar kommer enligt försvarsministern vidare att bli nödvändiga för att skapa utrymme för ökade ambitioner inom vissa områden, bl. a. för att förbättra de värnpliktigas förmåner.

Slutsatsen av de angivna förhållandena blir – framhåller försvarsministern – att alla de anskaffningsprogram m. m. som redovisas i programplaneringen svårigen kan genomföras inom angiven planeringsram. Statsrådet anser därför att stor återhållsamhet måste iakttas när det gäller beslut som leder till långsiktiga ekonomiska bindningar.

Huvudregeln för beräkning av beställningsbemyndigande när statsmakterna tar ställning för att ett visst materielobjekt skall utvecklas eller tillverkas är att regeringen inhämtar bemyndigande från riksdagen för hela den avsedda utvecklingen eller tillverkningen. Medgivanden att göra beställningar lämnar regeringen årsvis genom särskild bemyndigandeplan och därutöver under löpande budgetår i samband med det s. k. tvåstegsförfarandet för anskaffning av materiel eller – i fråga om särskilt resurskrävande objekt – vid prövning av särskild systemplan rörande objektet.

Under åren före ett tilltänkt nytt långsiktigt försvarsbeslut har det varit en strävan att minska de långsiktiga ekonomiska bindningarna. Ett uttryck för dessa bindningar är den s. k. bemyndigandeskulden för varje anslag

med den särskilda bemyndigandetekniken (jfr FöU 1975:2 s. 2). Bemyndigandeskulden utgörs av skillnaden mellan lämnade bemyndiganden och anslagsmedel under anslaget. Inför ett försvarsbeslut söker man hålla bemyndigandeskulden nere genom att minska bemyndigandesumman. Härvid blir det i vissa fall aktuellt att beträffande större objekt bibehålla handlingsfrihet genom att skjuta upp ställningstagandet något eller några år eller genom att undantagsvis endast räkna med årsvisa bemyndiganden. Vidare förekommer att den formella bindningen minskas genom att man vid ställningstagandet till ett vapensystem endast räknar med beställningsbemyndiganden för de delar av systemet som närmast är aktuella för beställning.

Flera av de planeringsfrågor som tas upp i propositionen gäller handlingsfriheten i olika avseenden inför ett nytt försvarsbeslut. Sådan handlingsfrihet – liksom eventuella beslut att avstå från handlingsfrihet i visst avseende – kan givetvis orsaka merkostnader beroende på vilket innehåll försvarsbeslutet sedan får.

Utskottet, som i det föregående har tillstyrkt att studierna intill juli 1977 rörande ett eventuellt nytt attackflygplan efter AJ 37 beställs på grundval av årsvisa beställningsbemyndiganden, avstyrker bifall till motionen 1975:1172, yrkande 5 (m), även såvitt nu är i fråga.

I propositionen (s. 32–33) berör försvarsministern utvecklingen i fråga om de förhållanden som gäller på försvarets arbetsplatser m. m. Han räknar med att personalfrågor i vidaste bemärkelse i fortsättningen kommer att tillmätas allt större vikt. Utskottet – som under innevarande utbildningsår följer värnpliktsutbildningen genom särskild kontakt med vissa utbildningsförband – delar denna uppfattning. I linje med vad utskottet tidigare har uttalat (FöU 1971:19 s. 7) finns det all anledning att ägna ökad uppmärksamhet åt förhållandet mellan försvarsmakten och människan i försvaret. Individerna måste kunna se sammanhanget mellan den personliga arbetsinsatsen och det övergripande målet för att uppleva sin insats som meningsfull. Man bör alltid beakta den enskildes situation, vare sig han är fast anställd eller värnpliktig.

Frågan om åtgärder för att underlätta investeringar i rationaliseringssyfte har betydelse för försvarsplaneringen. Redan i samband med 1972 års försvarsbeslut framhöll försvarsutskottet (FöU 1972:17 s. 40 och 62) att man bör sträva efter att så stor del som möjligt av de tillgängliga resurserna används för utbildning och materielanskaffning samt att särskilda åtgärder kunde behöva vidtas för att underlätta rationaliseringsverksamheten för att bl. a. minska förvaltningsorganisationen. Enligt utskottets mening borde i första hand övervägas att tillhandahålla en rörlig kredit för sådana investeringar som är kapitalkrävande men ger god rationaliseringseffekt. Det borde enligt utskottet ankomma på Kungl. Maj:t att lämna förslag i denna fråga. Riksdagen (rskr 1972:231) gav som sin mening regeringen till känna vad utskottet hade anfört.

Även 1973 och 1974 års riksdagar uttalade sig för åtgärder i syfte att

underlätta planeringen för investeringar i rationaliseringssyfte (FöU 1973:16 s. 23–25, rskr 1973:195 resp. FöU 1974:19 s. 15–16, rskr 1974:190).

I överbefälhavarens direktiv för myndigheternas programplanering för perioden 1975/76–1979/80 angavs att långsiktiga krediter skulle begäras för sådana investeringar som medför rationaliseringsvinster på sikt.

I programplanen för armén redovisas – i enlighet med överbefälhavarens direktiv – de totala investeringskostnaderna för rationaliseringar och organisationsförändringar uppdelade på följande tre grupper:

- A – Investeringar för rationaliseringsprojekt (omorganisationen i lägre regional och lokal instans – OLLI – etapperna 1–3)
- B – Investeringar med anledning av beslut i lokaliseringssyfte och som inte anses medföra rationaliseringsvinster (bl. a. investeringar för Arvidsjaurförbandet och för flyttning av Upplands signalregemente)
- C – Investeringar för övriga organisationsförändringar som bedöms på sikt medföra rationaliseringsvinster och vara förutsättningar för att ansefallda personalminskningar skall kunna genomföras.

Investeringar enligt A (ca 130 milj. kr.) har planerats in inom den av överbefälhavaren anvisade planeringsramen. Kostnader för investeringar enligt B (ca 210 milj. kr.) förutsätts bestridas av särskilda medel utanför utgiftsramen för det militära försvaret.

Investeringar enligt C gäller främst de beslutade organisationsförändringarna i Skövde (prop. 1974:135, FöU 1974:34, rskr 1974:392) men också åtgärder för att koncentrera administrationerna inom vissa andra garnisonsorter. En personalbesparing om ca 200 anställda bedöms vara möjlig. För femårsperioden redovisas ett medelsbehov om 161 milj. kr., varav 125 milj. kr. avser arméns fredsorganisation i Skövde. Medelsbehovet är fördelat med 15 milj. kr. på budgetåret 1976/77 och på de tre återstående budgetåren i perioden med 36, 50 resp. 60 milj. kr. För budgetåret 1975/76 redovisas alltså inte något medelsbehov. Chefen för armén förutsätter att de rationaliseringsvinster som uppnås medger att återbetalning av förskotterade medel kan ske under åren efter år 1985. För perioden 1980–1985 beräknar chefen för armén ett medelsbehov för rationaliseringsinvesteringar enligt C om ca 50 milj. kr.

Iden sammanfattande programplanen för det militära försvaret uttalar överbefälhavaren, med hänvisning till 1974 års riksdagsbeslut i ämnet, att han anser det vara nödvändigt att erforderliga medel för investeringar enligt C tillförs försvarsmakten i form av långsiktiga krediter som återbetalas i takt med erhållna rationaliseringsvinster. Han ”anser det ytterst angeläget att beslut härom fattas i sådan tid och att sådana förberedelser vidtas att under perioden inplanerade åtgärder kan påbörjas budgetåret 1976/77”.

I budgetpropositionen (bil. 6 s. 38) konstaterar föredragande statsrådet att det enligt inlämnade programplaner inte föreligger något behov av krediter för investeringar i rationaliseringssyfte under budgetåret 1975/76. Vida-

re erinrar han om vad chefen för finansdepartementet år 1970 har anfört om utnyttjande av rörlig kredit vid övergång till nettoredovisning av uppdragsverksamhet vid vissa myndigheter.

I motionen 1975:1172 (m) hävdas, såvitt nu är i fråga, att försvarets myndigheter bör tilldelas en långsiktig kredit som skulle möjliggöra investeringar i sådana rationaliseringsobjekt som först på längre sikt ger ekonomisk återbäring.

Frågan om särskilda åtgärder för att underlätta investeringar i rationaliseringssyfte återspeglar det planeringsproblem som uppkommer när man vill ändra fredsorganisationen i syfte att prioritera utbildning och materielanskaffning. Inom en bestämd ekonomisk ram uppkommer en besvärande konkurrens mellan medelsbehoven för rationaliseringsinvesteringar och för bl. a. anskaffning av betydelsefull materiel. Det var mot denna bakgrund utskottet i samband med 1972 års försvarsbeslut uttalade att särskilda åtgärder borde vidtas för att underlätta investeringar i rationaliseringssyfte.

Enligt de anvisningar som regeringen den 6 mars 1975 har lämnat för programplaneringen för perioden 1976/77–1980/81 skall vid planeringen för det militära försvaret förutsättas att något medelstillskott till utgiftsramen för investeringar i form av långsiktig kredit e. d. inte kommer att erhållas. Enligt vad utskottet har inhämtat är syftet med detta att i de nya programplanerna få underlag för att bedöma vilka senareläggningar av investeringar som blir aktuella och vilka materielanskaffningar m. m. som inte kan planeras in med denna förutsättning.

Utskottet vill för sin del godta att man först under hösten 1975 tar ställning till behovet av en särskild kredit eller andra åtgärder i syfte att underlätta de personalbesparande omorganisationer som är aktuella. Frågan bör redovisas för riksdagen senast under våren 1976.

Från planeringssynpunkt har frågan anknytning till systemet med särskilda försvarsbeslut vart femte år och angivande av horisontella planeringsramar även när kostnadskrävande omstruktureringar förestår. Vidare finns ett samband bl. a. med de kommande övervägandena inom 1974 års försvarsutredning såvitt gäller planeringsinriktningen inom det militära försvaret efter år 1977. Som försvarsutskottet tidigare har anfört är det inte minst fråga om att skapa klarhet och stadga när det gäller förutsättningarna för den långsiktiga planeringen. Mot denna bakgrund förordar utskottet nu att regeringen uppdrar åt försvarsutredningen att överväga frågan och redovisa resultaten härav i sådan tid att de kan ligga till grund för regeringens anvisningar när det gäller programplaneringen för perioden 1977/78–1981/82. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I detta sammanhang vill utskottet även beröra behovet av åtgärder för att åstadkomma en utjämnning i betalningshänseende mellan olika budgetår (jfr FöU 1974:19 s. 16). Fortifikationsförvaltningen anmäler i sin programplan de svårigheter som nuvarande för-

brukningsramar inom kapitalbudgeten medför. Omständigheter utanför den anskaffande myndighetens kontroll styr tidpunkter för betalningsutfall. Överbefälhavaren erinrar i programplanen för det militära försvaret om de motsvarande svårigheter som föreligger beträffande anskaffning av materiel och anser att det behövs möjligheter till utjämning mellan två på varandra följande budgetår.

Den nu berörda frågan har inte kommenterats i budgetpropositionen. I motionen 1975:1172 (m) hävdas i denna del att man bör underlätta och effektivisera anskaffningsverksamheten i anslutning till budgetårsskiftena genom en rörlig kredit.

Expertutredningen angående prisreglering av försvarsutgifterna har i sitt betänkande (Ds Fö 1975:2), som offentliggjorts i dagarna, uttalat bl. a. följande (s. 163):

I prop. 1970:97 (s. 41) angående försvarets planerings- och budgeterings-system anförde föredragande departementschefen att en viss kommunikation mellan utgiftsramarna för två på varandra följande budgetår bör betraktas som naturlig med hänsyn till förekommande förskjutningar i betalningsströmmar. Betalningsförskjutningar justeras f. n. (prop. 1972:75 s. 196) på så sätt att ett överutnyttjande av utgiftsramen för det militära försvaret för visst budgetår föranleder en minskning av ramen för följande budgetår med motsvarande belopp, medan ett underutnyttjande upp till "något tiotal milj. kr." får tillgodoräknas utgiftsramen följande budgetår. Motsvarande regler gäller för civilförsvarets del, varvid dock gränsen för tillgodoräknande av ett underutnyttjande är "någon milj. kr.". Eftersom dessa gränser utgör endast omkring 2 % resp. 1 % av det militära försvarets resp. civilförsvarets ramar och den slutliga medelstilldelningen bestäms mycket sent under budgetåret kan naturligtvis risken för att budgetens utfall avviker från den beräknade bedömas som stor.

De nu tillämpade restriktiva reglerna kan följaktligen medföra incitament för myndigheterna att hellre överskrida utgiftsramarna än att riskera ett underutnyttjande utöver vad som får tillgodoräknas följande budgetår. Detta kan i sin tur medföra ett irrationellt utnyttjande av tilldelade medel. Enligt vår mening föreligger därför skäl att revidera de nuvarande restriktiva reglerna för överföring av rambundna medel över budgetårsgränserna.

Riksdagen har genom beslut den 14 mars 1973 (prop. 1973:1 bil. 6 s. 137, FöU 1973:8 s. 3-4, rskr 1973:62) uttalat sig för att det skapas ökade möjligheter att åstadkomma en utjämning i betalningshänseende mellan olika budgetår. Behovet härav kvarstår.

Även i denna del bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet har anfört.

Den beslutade etableringen av ett fredsförband i Arvidsjaur (grupp B i arméchefens programplan) berörs i propositionen (s. 38) av försvarsministern, som erinrar om riksdagens beslut år 1973 (prop. 1973:135, FöU 1973:26, rskr 1973:382). Riksdagsbeslutet innebar beträffande finansieringen att försvarets merkostnad för etableringen skall beräknas utanför utgiftsramen. Investeringskostnaden för att sätta upp förbandet i Arvidsjaur beräknades i gällande prisläge till 150 milj. kr., varav 100 milj.

kr. avsågs ställas till försvarets förfogande med utnyttjande av medel för sysselsättningsstimulerande åtgärder under elfte huvudtiteln. Av återstoden beräknades hälften (25 milj. kr.) kunna finansieras med medel som kan komma att flyta in vid försäljning av S 1:s och AKS:s mark och byggnader i Uppsala. Försvarsutskottet uttalade att om en sådan försäljning inte kommer till stånd "bör Kungl. Maj:t underställa riksdagen förslag om hur den del av finansieringen av fredsförbundet i Arvidsjaur bör täckas som eljest skulle ha bestridits av försäljningsmedel. Sådan medelsanvisning bör inte belasta utgiftsramen för det militära försvaret".

Etablerandet av ett fredsförband i Arvidsjaur är främst ett led i sysselsättnings- och regionalpolitiken. Investeringskostnaden skall därför i enlighet med riksdagens beslut läggas utanför försvarsmaktens utgiftsram till hela den del som den utgör en merkostnad för försvaret. Vid medelsanvisningen måste tas hänsyn till prisutvecklingen sedan år 1973.

Med hänvisning till vad utskottet har anfört hemställer utskottet

1. att riksdagen med avslag på motionen 1975:1172, yrkandena 2, 3 och 4 samt 5 i motsvarande del, godkänner vad föredragande statsrådet har anfört beträffande planeringsinriktningen och planeringsramen för det militära försvaret,
2. att riksdagen avslår motionen 1975:740 om utveckling av terrängående personaltransportfordon,
3. att riksdagen avslår motionen 1975:744, yrkande 2, om beställning av en fjärde utbåt av typ Näcken, såvitt nu är i fråga,
4. att riksdagen avslår motionen 1975:744, yrkande 1, om påbörjande av utveckling av nästa ubåtstyp budgetåret 1975/76,
5. att riksdagen avslår motionen 1975:1175, yrkande 1, om treårig totalram för studier av ett eventuellt nytt attackflygplan,
6. att riksdagen avslår motionen 1975:1178, yrkande 1, om avbrytande av studierna för ett eventuellt nytt attackflygplan,
7. att riksdagen avslår motionen 1975:1178, yrkande 2, om ändrat sätt att redovisa regeringens förslag såvitt gäller flygvapenförband,
8. att riksdagen avslår motionen 1975:1172, yrkande 5, om ökade beställningsbemyndiganden, såvitt yrkandet inte har behandlats under 1,
9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av propositionen och motionen 1975:1172, yrkande 6 i denna del, har anfört om åtgärder för att underlätta planeringen av investeringar i rationaliserings syfte,
10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionen 1975:1172, yrkande 6 i denna del, har anfört om utjämning i betalningshänseende mellan olika budgetår,

11. att riksdagen godkänner vad föredragande statsrådet har anfört om avvägningsprogrammets inriktning m. m. i den mån detta inte har behandlats under 1–10.

3. Civilförsvarets fortsatta inriktning

Regeringen har i propositionen (s. 44–48) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för civilförsvarets fortsatta inriktning som föredragande statsrådet har angett.

Föredragande statsrådet

Inriktningen av civilförsvarets utveckling har på grundval av 1972 års försvarsbeslut behandlats senast av 1974 års riksdag (prop. 1974:1 bil. 6, FöU 1974:19, rskr 1974:190).

Sammanfattningsvis innebär de av riksdagen beslutade riktlinjerna för verksamheten att så stor del som möjligt av civilförsvarets resurser skall användas till skyddsåtgärder i förebyggande syfte och att beroendet av att genomföra omfattande utrymningar i möjlig mån bör begränsas. Ramar har anvisats för den organisation som i krig skall finnas för ledning av civilförsvärsverksamheten och för undsättning m. m. Vidare har riktlinjer för ett nytt utbildnings- och övningssystem och grunder för en ny utbildnings-, övnings- och förrådsorganisation godkänts. De här nämnda riktlinjerna för civilförsvarets utveckling bör enligt statsrådet gälla för den fortsatta planeringen.

Planeringen för civilförsvarets utveckling under perioden 1975/76–1979/80 bör enligt statsrådet ske enligt en planeringsram som utgår horisontellt från basbeloppet i den utgiftsram som han förordar. Basbeloppet uppgår till 148,4 milj. kr. Det innebär en total planeringsram under perioden om avrundat 742 milj. kr. i prisläget februari 1974. I planeringen bör enligt statsrådet förutsättas att kompensation för pris- och löneförändringar kommer att ske enligt nettoprisindex. Ramen avser endast sådan verksamhet som finansieras från statsbudgetens fjärde huvudtitel enligt nuvarande regler för fördelningen av civilförsvarets kostnader mellan stat, kommuner och enskilda. Den fortsatta planeringen bör enligt statsrådet ske från denna förutsättning.

Utskottet

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om planeringsinriktningen och planeringsramen för civilförsvaret.

Med erinran om att prisregleringssystemet för försvaret är föremål för utredning hemställer utskottet

att riksdagen godkänner de riktlinjer för civilförsvarets fortsatta inriktning som föredragande statsrådet har angett.

4. Verksamheten inom det militära försvaret och civilförsvaret under budgetåret 1973/74

Regeringen har i propositionen (s. 49–58) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om verksamheten inom det militära försvaret och civilförsvaret under budgetåret 1973/74.

Utskottet

Myndigheterna har enligt utfärdade anvisningar lämnat årsredovisning för verksamheten (produktionen) under budgetåret 1973/74. Årsredovisningarna skall utgöra en redovisning av hur man har utfört de uppdrag m. m. som regeringen har lämnat. Redovisningen påverkas i hög grad av den utformning och precisering som uppdragen har fått. Det pågår arbete med att förbättra metoderna för att ange mål (uppgifter) samt värdera och analysera de genomförda prestationerna. Systemet med årsredovisningar har alltså ännu inte funnit sin slutliga form.

Utskottet finner inte anledning till någon erinran mot vad departementschefen har anfört om verksamheten inom det militära försvaret och civilförsvaret under budgetåret 1973/74. Detta får utskottet här
anmäla.

5. Ramberäkningar för budgetåret 1975/76 m. m.

Regeringen har i propositionen (s. 61–71) såvitt nu är i fråga föreslagit riksdagen att

1. för budgetåret 1975/76 fastställa utgiftsramen för det militära försvaret till 8 154 285 000 kr. i prisläge februari 1974 och för civilförsvaret till 151 470 000 kr. i samma prisläge,

2. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret för budgetåret 1975/76 med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,

3. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret för budgetåret 1975/76 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramarna för budgetåret 1974/75,

4. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1975/76 medge överskridande av utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl.

Motionsyrkandet

I motionen 1975:1172 av herr Bohman m. fl. (m) har i yrkande 8 hemställts att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1975/76 fastställa utgiftsramen för det militära försvaret till 8 404 285 000 kr. i prisläge februari 1974, vilket innebär en ökning av basbeloppet med 250 000 000 kr. fördelat på sätt som i motionen anges.

Utskottet

De av regeringen föreslagna utgiftsramarna för budgetåret 1975/76 är beräknade i enlighet med den metod som godkändes av 1974 års riksdag och med utgångspunkt i basbeloppen för innevarande budgetår. Förslagen till utgiftsramar är angivna i prisläget februari 1974.

För det militära försvaret föreslår regeringen en utgiftsram om 8 154 285 000 kr. I motionen 1975:1172 (m) föreslås att utgiftsramen genom ökning av basbeloppet med 250 000 000 kr. skall bestämmas till 8 404 285 000 kr. i samma prisläge. Av skillnaden i förhållande till regeringens förslag avser 94 milj. kr. ersättning för att nuvarande metod för prisreglering, med utnyttjande enbart av nettoprisindex, inte ger full kompensation för prisutvecklingen inom försvaret. 85 milj. kr. avser kompensation för prisökningarna på bränsle och drivmedel medan 71 milj. kr. har beräknats som 2,5 % av utgifterna för anskaffning av materiel.

Utskottet har i det föregående, vid behandlingen av det militära försvarets fortsatta inriktning, redovisat hur motionärerna anser att man bör utnyttja de av dem föreslagna tillskotten till planeringsramen och utgiftsramen för det militära försvaret.

Vid behandlingen av planeringsinriktningen för perioden 1975/76–1979/80 inom det militära försvaret har utskottet avstyrkt att planeringsramen bestäms med beaktande av de organisatoriska förändringar m. m. som föreslås i motionen 1975:1172 (m). Utskottet tillstyrker regeringens förslag till utgiftsram för det militära försvaret under nästa budgetår och anser att motionen bör avslås även såvitt nu är i fråga.

Beträffande ramberäkningen för det militära försvaret har utskottet uppmärksammat frågan om kostnader för omlokaliseringen av vissa försvarsmyndigheter till Karlstad.

I samband med 1972 års försvarsbeslut anförde försvarsutskottet (FöU 1972:17 s. 63) följande:

Beträffande kostnaderna för att flytta de myndigheter inom försvaret som berörs av den beslutade omlokaliseringen av viss statlig verksamhet har departementschefen uttalat (prop. 1972:1 bil. 6 s. 11) att kostnaderna för denna verksamhet bör belasta den militära utgiftsramen endast såvitt gäller förberedelserna för omlokaliseringen inom organisationskommittéer och andra organ. Utskottet har samma mening. Kostnaderna för erforderliga investeringar, flyttningar och särskilda förmåner till personal bör alltså beräknas utanför aktuell utgiftsram. Utskottet vill i anslutning till detta erinra om att 1971 års riksdag har uttalat (FöU 1971:23, rskr 1971:345) att för uppkommande behov, som inte har kunnat förutses, i princip bör anvisas medel utöver särskilt beräknade ekonomiska ramar.

Ramberäkningen för nästa budgetår innebär att kostnader för utrustning i speciella och gemensamma lokaler för försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsstyrelse, försvarets materielverk, försvarets forskningsanstalt och värnpliktsverket till ett sammanlagt belopp av 3,4 milj. kr inte har beaktats.

Kostnaderna för omlokaliseringen bör emellertid belasta utgiftsramen för det militära försvaret endast såvitt gäller förberedelserna för omlokaliseringen inom organisationskommittéer och andra organ. För ifrågavarande investering i utrustning bör anvisas medel utöver det militära försvarets utgiftsram. Vid nästkommande ramberäkning bör ramen därför tillfälligt ökas med nämnda belopp. Under budgetåret 1975/76 får medelsbehovet förskottsvis täckas inom utgiftsramen. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet har i övrigt inte något att erinra mot vad försvarsministern har anfört angående ramberäkning för det militära försvaret och civilförsvaret. Inte heller har utskottet funnit anledning till erinran beträffande beredskapsåtgärder eller huvudtitelns utformning. Frågorna om vissa förbättringar av värnpliktsförmåner och om prisreglering av beställningsbemyndiganden har riksdagen behandlat tidigare under riksmötet (FöU 1975:3, rskr 1975:25 resp. FöU 1975:2, rskr 1975:24). En proposition (prop. 1975:37) om nytt system för värnpliktsförmåner har nyligen lämnats till riksdagen och kommer att behandlas senare under riksmötet.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1975:1172, yrkande 8, för budgetåret 1975/76 fastställer utgiftsramen för det militära försvaret till 8 154 285 000 kr. i prisläge februari 1974,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av propositionen har anfört om ramberäkningen för det militära försvaret för budgetåret 1976/77,
3. att riksdagen för budgetåret 1975/76 fastställer utgiftsramen för civilförsvaret till 151 470 000 kr. i prisläge februari 1974,
4. att riksdagen bemyndigar regeringen att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret för budgetåret 1975/76 med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,
5. att riksdagen bemyndigar regeringen att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret för budgetåret 1975/76 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramarna för budgetåret 1974/75,
6. att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1975/76 medge överskridande av utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl.

Anslagsfrågor

Försvarsdepartementet m. m.

6. **Försvarsdepartementet.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten A 1 (s. 72) och hemställer
att riksdagen till *Försvarsdepartementet* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 13 500 000 kr.

7. **Vissa nämnder m. m.** Regeringen har under punkten A 2 (s. 72–75) föreslagit riksdagen att till *Vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 9 145 000 kr.

Från anslaget bestrids utgifter för ett stort antal nämnder m. m. inom försvarsdepartementets verksamhetsområde. Från anslaget utgår vidare bidrag till Centralförbundet Folk och Försvar och till Stiftelsen Gällöfsta kurscentrum.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer
att riksdagen till *Vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 9 145 000 kr.

8. **Kommittéer m. m.** Regeringen har under punkten A 3 (s. 75) föreslagit riksdagen att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 3 250 000 kr.

Inom försvarsdepartementets ansvarsområde är f. n. ett 15-tal kommittéer m. m. verksamma. Under år 1974 har två kommittéer avslutat sitt arbete och fyra nya tillkommit. Bland större utredningar med parlamentarisk förankring kan nämnas försvarets fredsorganisationsutredning, försvarsmaktens ledningsutredning och 1974 års försvarsutredning.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer
att riksdagen till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 3 250 000 kr.

9. **Extra utgifter.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten A 4 (s. 76) och hemställer
att riksdagen till *Extra utgifter* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 900 000 kr.

10. **Reglering av prisstegringar för det militära försvaret.** Regeringen har under punkten A 5 (s. 76–78) föreslagit riksdagen att till *Reglering av prisstegringar för det militära försvaret* för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 1 420 000 000 kr.

Utskottet. Anslaget avses för att täcka sådana pris- och löneökningar under anslag inom utgiftsramen för det militära försvaret som inträffar från den tidpunkt i vars prisläge anslagen har beräknats intill utgången av det budgetår för vilket de har anvisats. Anslaget har karaktären av täckningsanslag som inte belastas. Regeringens prisregleringsbeslut får formen av medgivande för myndighet att överskrida visst förslagsanslag.

Prisregleringen sker på grundval av nettoprisindex.

För innevarande budgetår har till prisreglering inom det militära försvaret anvisats ett förslagsanslag av 970 milj. kr., vilket motsvarar en beräknad prisutveckling med ca 13,4 procentenheter.

Hittills beräknade indextal för innevarande budgetår (februari 1973=100) utgör för augusti 1974 118,50, för november 1974 122,16 och för februari 1975 123,79. Indextal skall beräknas även för maj 1975. Medeltalet för dessa fyra tidpunkter under budgetåret avgör priskompensationens storlek. Prisutvecklingen sedan anslaget beräknades har varit sådan att anslaget med säkerhet inte ger täckning för den priskompensation som skall medges med ledning av nämnda medeltal.

Regeringens förslag till prisregleringsanslag för budgetåret 1975/76 motsvarar en utveckling av nettoprisindex med ca 17,4 procentenheter från februari 1974 till medelkostnadsläge 1975/76. Nettoprisindex för februari 1975 med februari 1974 som bas har beräknats till 110,17.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

att riksdagen till *Reglering av prisstegringar för det militära försvaret* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 1 420 000 000 kr.

11. Reglering av prisstegringar för civiltförsvaret. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten A 6 (s. 78–79) och hemställer

att riksdagen till *Reglering av prisstegringar för civiltförsvaret* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 26 300 000 kr.

Arméförband

Chefen för armén är programmyndighet för huvudprogrammet Arméförband som omfattar följande delprogram.

- 1.1 Fördelningsförband m. m.
- 1.2 Infanteribrigad m. m.
- 1.3 Norrlandsbrigad m. m.
- 1.4 Pansarbrigad m. m.
- 1.5 Centrala och högre regionala lednings- och underhållsförband
- 1.6 Lokalförsvarsförband

1.7 Hemvärnet

1.99 Gemensamma produktionsresurser

Verksamheten under huvudprogrammet Arméförband har budgeterats på ett antal primärupdrag inom huvudproduktionsområdena Ledning och förbandsverksamhet, Materielanskaffning, Anskaffning av anläggningar m. m. samt Forskning och utveckling. Verksamheten finansieras från följande anslag.

Driftbudgeten

B 1. Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet

B 2. Arméförband: Materielanskaffning

B 3. Arméförband: Istandsättning av befästningar och kaserner

B 4. Arméförband: Forskning och utveckling

Kapitalbudgeten

III 1. Arméförband: Anskaffning av anläggningar

Utskottet har i det föregående behandlat förslag rörande planeringen för huvudprogrammets utveckling under perioden 1975/76–1979/80.

12. Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten B 1 (s. 80–84) och hemställer

att riksdagen till *Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 2 018 110 000 kr.

13. Arméförband: Materielanskaffning. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten B 2 (s. 84–87) och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för arméförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 200 000 000 kr.,

2. att riksdagen till *Arméförband: Materielanskaffning* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 736 000 000 kr.

14. Arméförband: Istandsättning av befästningar och kaserner. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten B 3 (s. 87–89) och hemställer

att riksdagen till *Arméförband: Istandsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 46 000 000 kr.

15. **Arméförband: Forskning och utveckling.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten B 4 (s. 89–91) och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att forskning och utveckling för arméförband får beställas inom en kostnadsram av 70 000 000 kr.,
2. att riksdagen till *Arméförband: Forskning och utveckling* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 60 000 000 kr.

Marinförband

Chefen för marinen är programmyndighet för huvudprogrammet Marinförband som omfattar följande delprogram.

- 2.1 För flera delprogram gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m.
- 2.2 Helikopterförband
- 2.3 Yttattackförband m. m.
- 2.4 Ubåtsförband
- 2.5 Minröjningsförband
- 2.6 Fasta kustartilleriförband
- 2.7 Rörliga kustartilleriförband
- 2.99 Gemensamma produktionsresurser

Verksamheten under huvudprogrammet Marinförband har budgeterats på ett antal primäruppdrag inom huvudproduktionsområdena Ledning och förbandsverksamhet, Materielanskaffning, Anskaffning av anläggningar m. m. samt Forskning och utveckling. Verksamheten finansieras från följande anslag.

Driftbudgeten

- C 1. Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet
- C 2. Marinförband: Materielanskaffning
- C 3. Marinförband: Istandsättning av befästningar och kaserner
- C 4. Marinförband: Forskning och utveckling

Kapitalbudgeten

- III 2. Marinförband: Anskaffning av anläggningar

Utskottet har i det föregående behandlat förslag rörande planeringen för huvudprogrammets utveckling under perioden 1975/76–1979/80.

16. Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten C 1 (s. 92–96) och hemställer

att riksdagen till *Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 691 350 000 kr.

17. Marinförband: Materielanskaffning. Regeringen har under punkten C 2 (s. 96–101) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för marinförband får läggas ut inom en kostnadsram av 600 000 000 kr.,

2. till Marinförband: Materielanskaffning för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 353 000 000 kr.

I motionen 1975:744 av herr Petersson i Röstånga (fp) har i yrkande 2 föreslagits att riksdagen beslutar att en fjärde ubåt av Näckentyp beställs och att det under C 2 Marinförband: Materielanskaffning upptagna bemyndigandebeloppet uppräknas med 70 milj. kr.

Utskottet. I det föregående har utskottet avstyrkt bifall till förslaget i motionen 1975:744 om att en fjärde ubåt av Näckentyp skall beställas. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet bifall till motionen även såvitt gäller förslaget att bemyndigandebeloppet under detta anslag skall räknas upp med 70 milj. kr.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

1. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1975:744, yrkande 2 i denna del, bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för marinförband får läggas ut inom en kostnadsram av 600 000 000 kr.,

2. att riksdagen till *Marinförband: Materielanskaffning* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 353 000 000 kr.

18. Marinförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten C 3 (s. 101–104) och hemställer

att riksdagen till *Marinförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 22 000 000 kr.

19. Marinförband: Forskning och utveckling. Regeringen har under punkten C 4 (s. 104–107) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att forskning och utveckling för ma-

rinförband får beställas inom en kostnadsram av 45 000 000 kr.,

2. till Marinförband: Forskning och utveckling för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 31 000 000 kr.

Utskottet. Med hänvisning till vad utskottet i det föregående har anfört om utveckling av en ny ubåts typ tillstyrker utskottet regeringens förslag och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att forskning och utveckling för marinförband får beställas inom en kostnadsram av 45 000 000 kr.,
2. att riksdagen till *Marinförband: Forskning och utveckling* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 31 000 000 kr.

Flygvapenförband

Chefen för flygvapnet är programmyndighet för huvudprogrammet Flygvapenförband som omfattar följande delprogram.

- 3.1 För flera delprogram gemensamma lednings- och strilförband
- 3.2 Jaktförband
- 3.3 Luftvärnsrobotförband
- 3.4 Attackförband
- 3.5 Spaningsförband
- 3.6 Flygtransportförband
- 3.7 Basförband
- 3.99 Gemensamma produktionsresurser

Verksamheten under huvudprogrammet Flygvapenförband har budgeterats på ett antal primärupdrag inom huvudproduktionsområdena Ledning och förbandsverksamhet, Materielanskaffning, Anskaffning av anläggningar m. m. samt Forskning och utveckling. Verksamheten finansieras från följande anslag.

Driftbudgeten

- D 1. Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet
- D 2. Flygvapenförband: Materielanskaffning
- D 3. Flygvapenförband: Istandsättning av befästningar och kaserner
- D 4. Flygvapenförband: Forskning och utveckling

Kapitalbudgeten

- III 3. Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar

Utskottet har i det föregående behandlat förslag rörande planeringen för huvudprogrammets utveckling under perioden 1975/76–1979/80.

20. **Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten D 1 (s. 108–111) och hemställer

att riksdagen till *Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 1 185 300 000 kr.

21. **Flygvapenförband: Materielanskaffning.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten D 2 (s. 111–114) och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för flygvapenförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 200 000 000 kr.,
2. att riksdagen till *Flygvapenförband: Materielanskaffning* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 1 088 805 000 kr.

22. **Flygvapenförband: Istandsättning av befästningar och kaserner.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten D 3 (s. 115–117) och hemställer

att riksdagen till *Flygvapenförband: Istandsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 26 700 000 kr.

23. **Flygvapenförband: Forskning och utveckling.** Regeringen har under punkten D 4 (s. 117–121) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att forskning och utveckling för flygvapenförband får beställas inom en kostnadsram av 450 000 000 kr.,
2. till Flygvapenförband: Forskning och utveckling för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 450 000 000 kr.

I motionen 1975:1175 av herr Granstedt m. fl. (c) har i yrkande 2 med hänvisning till motionärernas förslag om en totalram för flygplanutveckling hemställts att riksdagen i avvaktan på beslut om sådan totalram anslår 15 milj. kr. för budgetåret 1975/76 för forskning och utveckling av alternativ till ersättning för ett i framtiden föråldrat Viggensystem.

Utskottet. I det föregående har utskottet avstyrkt förslaget i motionen 1975:1175 om att begränsa studiearbetet för ett eventuellt nytt flygplan efter flygplan 37. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet bifall till motionen även såvitt den gäller att studierna under nästa budgetår skall få bedrivas inom en ram av högst 15 milj. kr.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1975:1175, yrkande 2, om viss begränsning av resurserna för studier under nästa budgetår,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att forskning och utveckling för flygvapenförband får beställas inom en kostnadsram av 450 000 000 kr.,
3. att riksdagen till *Flygvapenförband: Forskning och utveckling* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 450 000 000 kr.

Central och högre regional ledning

Verksamheten under huvudprogrammet Central och högre regional ledning redovisas programmässigt uppdelad på delprogram. De centrala staberna utgör var för sig ett delprogram. De högre regionala staberna ingår i delprogrammet Militärömrådesstaber m. m. Härtill kommer ytterligare ett delprogram, Krigsorganisation för vissa staber m. m.

En översyn har nyligen påbörjats av det militära försvarets centrala och högre regionala ledningsorganisation. Utredningen, som är parlamentariskt förankrad, skall bl. a. pröva frågan om lekmannainflytande i fredstid inom försvarsmaktens centrala och regionala staber. Direktiven för utredningen överensstämmer i denna del med vad utskottet tidigare har anfört i frågan (FöU 1973:19).

24. Försvarsstaben. Regeringen har under punkten E 1 (s. 122–125) föreslagit riksdagen att till Försvarsstaben för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 45 780 000 kr.

I motionen 1975:1187 av herr Wachtmeister i Johannishus (m) har hemställts att riksdagen beslutar att tidningen Värnpliktsnytt fr. o. m. budgetåret 1975/76 skall nedläggas.

Tidningen Värnpliktsnytt

Under detta anslag beräknas medel för bl. a. framställning, distribution m. m. av tidningen Värnpliktsnytt. Tidningen började komma ut hösten 1971 sedan riksdagen efter förslag i statsverkspropositionen (prop. 1971:1 bil. 6 s. 136, FöU 1971:1, rskr 1971:60) första gången anvisat medel för ändamålet. För innevarande budgetår har anvisats 675 000 kr.

Från en blygsam början med sex nummer år 1972 har tidningen successivt ökat utgivningen och utkommer nu med 17 nummer per år. Antalet sidor per nummer har samtidigt ökat från 18 till 24 i genomsnitt. Tidningen utkommer f. n. med ett nummer var tredje vecka och tilldelas kostnadsfritt värnpliktiga under utbildning.

Enligt regeringens bestämmelser skall tidningen vara ett forum för information och åsiktsutbyte inom försvaret. De värnpliktiga skall tillförsäkras inflytande över tidningens utformning och innehåll. Ändamålet med tidningen är detsamma som angavs av dåvarande chefen för försvarsdepartementet i förenämnda proposition.

Tidningen har en heltidsanställd redaktör som självständigt svarar för tidningens innehåll och är ansvarig utgivare. Till tidningen är också knuten en organisationskommitté, som sammanträder några gånger om året och då tar upp större principiella frågor av betydelse för tidningen. I organisationskommittén ingår representanter för försvarsdepartementet, försvarstabens personalvårdsbyrå och informationsavdelning, arméstabens informationsavdelning och den av värnpliktskonferensen utsedda arbetsgruppen samt tidningens redaktör.

Tidningens innehåll har i några fall föranlett missnöjesyttringar. Bl. a. har de tre befälskårerna vid Södermanlands regemente (P 10) och staben för Fo 43 i en gemensam skrivelse till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet den 27 september 1974 påtalat den negativa attityd till försvaret och dess befäl som präglat vissa artiklar i tidningen. Chefen för försvarsdepartementet har den 22 oktober 1974 besvarat skrivelsen i ett brev där han understryker behovet av ett fortsatt samarbete mellan olika kategorier inom försvaret för att på det sättet förbättra villkoren för alla berörda. Han anför vidare bl. a:

I anledning av kårernas frågor vill jag framhålla att det är ansvarige utgivaren som ansvarar för tidningens innehåll helt i enlighet med tryckfrihetsförordningen. Vidare står i instruktionen att redaktören skall i sin verksamhet följa gällande pressetiska regler och rekommendationer samt beakta de utslag som meddelas av pressens opinionsnämnd och de meddelanden som utgår från pressombudsmannen. Det är enligt min mening viktigt att tidningen journalistiskt har en i förhållande till bl. a. försvarsdepartementet fristående ställning.

Även kritiska röster bör enligt departementschefen få komma till uttryck i tidningen. Ett ingripande från hans sida i tidningens redigering skulle vara klart olämpligt och är inte heller aktuellt.

Utskottet

Mot bakgrund av den kritik som har riktats mot delar av innehållet i tidningen Värnpliktsnytt yrkas i motionen 1975:1187 (m) att riksdagen beslutar att tidningen Värnpliktsnytt fr. o. m. budgetåret 1975/76 skall läggas ner. Motionären hävdar att det finns en ymnig flora av uppviglande tryckalster som sprids i våra militärförläggningar och menar att vissa artiklar i Värnpliktsnytt lika gärna hade kunnat stå i någon av dem. Tidningen underlättar därmed enligt motionären inte den samverkan som avses utan saboterar den tvärtom öppet.

Utskottet vill för sin del konstatera att tidningen Värnpliktsnytt har en seriös uppgift som den – av allt att döma – hittills i stort sett också har kunnat fylla. Utskottet anser att tidningen bör finnas kvar som ett forum för information och åsiktsutbyte.

Utskottet, som inte har funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av delprogrammet, tillstyrker regeringens förslag och hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1975:1187,
2. att riksdagen till *Försvarsstaben* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 45 780 000 kr.

25. Arméstaben m. fl. anslag. Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av ifrågavarande delprogram. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna E 2–E 6 (s. 125–139) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisar

1. till *Arméstaben* ett förslagsanslag av 34 896 000 kr.,
2. till *Marinstaben* ett förslagsanslag av 27 656 000 kr.,
3. till *Flygstaben* ett förslagsanslag av 35 300 000 kr.,
4. till *Militärområdesstaber m. m.* ett förslagsanslag av 151 000 000 kr.,
5. till *Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Ledning och förbandsverksamhet* ett förslagsanslag av 8 700 000 kr.

26. Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning. Utskottet, som inte har funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av delprogrammet, tillstyrker regeringens förslag under punkten E 7 (s. 137–138 och 139–140) och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för vissa staber får läggas ut inom en kostnadsram av 30 300 000 kr.,
2. att riksdagen till *Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 21 800 000 kr.

27. Central och högre regional ledning: Istandsättning av befästningar och kaserner. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten E 8 (s. 140–142) och hemställer

att riksdagen till *Central och högre regional ledning: Istandsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 10 250 000 kr.

Gemensamma myndigheter och funktioner

För försvaret gemensamma myndigheter och funktioner har förts samman till ett huvudprogram. Varje myndighet (funktion) utgör ett delprogram.

28. Försvarets civilförvaltning. Regeringen har under punkten F 1 (s. 143–145) föreslagit riksdagen att till Försvarets civilförvaltning för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 23 893 000 kr.

Försvarets civilförvaltnings verksamhet påverkas starkt av beslutade förändringar med avseende på den ekonomiska redovisningen och redovisningsrevisionen inom försvaret. Av detta och andra skäl har civilförvaltningen fått i uppdrag att – i samråd med försvarets rationaliseringsinstitut – företa en översyn av verkets organisation. Det är främst den interna organisationen som skall ses över. Resultatet av översynen och därav föranledda förslag skall redovisas senast den 1 juli 1975.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

att riksdagen till *Försvarets civilförvaltning* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 23 893 000 kr.

29. Försvarets sjukvårdsstyrelse. Under punkten F 2 (s. 146–149) har regeringen föreslagit riksdagen att till Försvarets sjukvårdsstyrelse för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 17 201 000 kr.

I motionen 1975:1172 av herr Bohman m. fl. (m) har i yrkande 9 hemställts att riksdagen måtte besluta att ge regeringen till känna vad i motionen anføres om den militära sjukvården.

Motionen

I motionen 1975:1172 påpekas att värdefull övningstid ofta går förlorad genom bristande resurser inom den militära sjukvården. Väntetiderna för vårdsökande är orimligt långa och de värnpliktiga frestas lätt att utnyttja väntetiden för att undslippa impopulära övningsmoment. Åtgärder bör enligt motionärerna snarast vidtas för att uppnå godtagbara förhållanden.

Det är inte bara sjukvården i fred som inger oro. Motionärerna återoppar slutrapporter efter krigsförbandsövningar som belägg för att hälso- och sjukvården i krig har såväl kvalitativa som kvantitativa brister. De erinrar om att regeringen sedan länge har utredningsförslag om förbättring av militärsjukvården liggande på sitt bord och kräver att regeringen snarast lägger fram därpå grundade förslag.

Utskottet

Det föreligger, som motionärerna påpekar, betydande brister inom den militära hälso- och sjukvårdsorganisationen. Försvarets sjukvårdsstyrelse framhåller i sin programplan för perioden 1975/76–1979/80 att bristen på läkare är särskilt allvarlig med betydande vakanser på central, regional och lokal nivå. De värnpliktiga har – påpekar sjukvårdsstyrelsen vidare – numera större krav på sjukvårdsservice, vilket accentuerar läkarbristen ytterligare. Härtill kommer att det civila medicinalväsendet har begränsade möjligheter att biträda med den remissvård som erfordras.

Sjukvårdsstyrelsen har i samråd med överbefälhavaren, försvarsgrenscheferna, försvarets rationaliseringsinstitut och socialstyrelsen utrett förbands-sjukvårdens organisation i fred. Resultatet av utredningen har redovisats i betänkandet Förbandssjukvård: Hälso- och sjukvård vid krigsmaktens fredsförband, som lades fram i december 1973. Betänkandet har remissbehandlats och ärendet bereds f. n. i försvarsdepartementet.

En viss fördröjning av ärendets behandling har inträtt sedan statens personalnämnd i november 1974 lagt fram förslag till riktlinjer för den statliga personalhälsovården. Avsikten är nu att man skall försöka få till stånd en ökad samordning av befintliga resurser för hälsovård m. m. av de statsanställda m. fl. Försvarets sjukvård kan komma att beröras av planerna på en sådan samordning och man avvaktar därför de åtgärder som personalnämndens rapport kan ge anledning till.

Utskottet har tidigare vid upprepade tillfällen pekat på den betydelse som hälso- och sjukvården har för vårt värnpliktsförsvar och understrukit behovet av en väl fungerande organisation på området. Det blir för varje år alltmer angeläget att åtgärder vidtas för att bl. a. komma till rätta med den rådande bristen på läkare inom försvaret. Utskottet har inte något att erinra mot att försvarets sjukvård sätts in i ett större sammanhang men förutsätter att man på ansvarigt håll genom dellösningar och på annat sätt söker motverka konsekvenserna av den fördröjning som redan inträtt.

Med hänvisning till vad ovan anförts avstyrker utskottet bifall till motionen 1975:1172 (m), såvitt nu är i fråga.

Utskottet, som inte har funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anført om inriktningen av delprogrammet, tillstyrker regeringens förslag och hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1975:1172, yrkande 9,
2. att riksdagen till *Försvarets sjukvårdsstyrelse* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 17 201 000 kr.

30. **Fortifikationsförvaltningen.** Regeringen har under punkten F 3 (s. 149–153) föreslagit riksdagen att till Fortifikationsförvaltningen för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 39 192 000 kr.

Fortifikationsförvaltningens organisation har nyligen setts över av för-

svarets rationaliseringsinstitut. Arbetet därmed har bedrivits i två etapper. Efter beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973:75, FöU 1973:16, rskr 1973:195) har den centrala förvaltningen fr. o. m. den 1 oktober 1974 fått en ändrad organisation. Rationaliseringsinstitutets förslag om organisationen i regional och lokal instans övervägs f. n. i försvarsdepartementet.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av delprogrammet utan tillstyrker regeringens förslag och hemställer

att riksdagen till *Fortifikationsförvaltningen* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 39 192 000 kr.

31. Försvarets materielverk. Regeringen har under punkten F 4 (s. 153–161) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att fr. o. m. budgetåret 1975/76 förnödenheter för fredsutbildningen inom det militära försvaret fortlöpande får beställas så att vid varje tillfälle en kostnadsram av 400 000 000 kr. inte överskrids,

2. till Försvarets materielverk för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 298 800 000 kr.

Utskottet

Försvarets materielverk inrättades den 1 juli 1968. Den omorganisation av materieförvaltningen i central instans som då inleddes är numera i sin helhet genomförd utom såvitt avser de delar av verket som enligt riksdagens beslut skall omlokaliseras till annan ort. Omorganisationen innebär bl. a. att verkets personalorganisation, räknat fr. o. m. den 1 oktober 1971, skall minskas med minst 400 tjänster.

Fram till den 1 juli 1974 har personalorganisationen reducerats med 230 befattningshavare. Under innevarande budgetår beräknas antalet anställda kunna nedbringas med ytterligare 100 personer. Den beslutade personalminskningen avses vara genomförd den 1 juli 1976.

Omorganisationen har emellertid inte fått motsvarande effekt på materielverkets lönekostnader. Detta beror bl. a. på att den nya organisationen vid löneförhandlingar med anledning av omorganisationen (AB-förhandling) har lönesatts på en nivå som väsentligt överstiger tidigare lönenivå, uppräknad med beslutad kompensation för inträffade pris- och löneförändringar. I yttrande över verkets anslagsframställning har överbefälhavaren berört detta förhållande och därvid anfört bl. a. följande:

Den nya organisationen innehåller antalsmässigt ett personantal som överensstämmer med personalreduceringen om 400. Kostnadmässigt har den nya organisationen emellertid kommit att överskrida kostnaderna för den gamla organisationen. Skälet till detta är att trots att omorganisationen

endast berörde vissa smärre delar av verket så har på personalorganisationernas begäran verkets samtliga tjänster varit föremål för löneförhandlingar. Dessa förhandlingar har ägt rum i en ordning som endast i ringa grad kunnat påverkas av materielverket. Skillnaden i kostnad för den tidigare organisationen minskad med 400 uttryckt i löneläge 1974 och den nya organisationen i samma löneläge uppgår enligt materielverket till ca 5,5 milj. kr.

Enligt regeringens förslag får materielverket inte kompensation för de merkostnader som främst AB-förhandlingarna på detta sätt beräknas ha medfört. Utöver den tidigare inplanerade personalminskningen – som enligt materielverkets uppgifter medför en årlig kostnadsminskning på lönesidan av ca 22 milj. kr. – måste verket alltså på kort tid göra minskningar som motsvarar ett belopp av ca 8 milj. kr. Det innebär att verket – om inte särskilda medel ställs till förfogande – under nästa budgetår får svårt att inom ramen för personalminskningar genom naturlig avgång få anslaget att räcka.

Föredragande statsrådet gör i propositionen vissa allmänna uttalanden om nödvändigheten av att begränsa personalkostnaderna inom försvaret. Han anför (s. 37) härom bl. a. följande:

Försvarets samtliga myndigheter måste solidariskt och aktivt medverka till att alla möjligheter till personalminskningar tas till vara inom ramen för naturliga avgångar och en effektiv omplaceringsverksamhet. Jag anser därför att de uppställda minskningsmålen bör gälla och att kraven i vissa fall kan behöva skärpas.

Utskottet har för sin del inte något att erinra mot detta uttalande av försvarsministern. Den önskvärda personalminskningen gäller även materielverket. Neddragningen på personalsidan får dock inte ske i sådan takt att verkets kompetens inom sitt förvaltningsområde äventyras. Utskottet förutsätter att regeringen uppmärksammat följer utvecklingen och vid behov tillför verket de ytterligare medel som kan behövas för att verket skall kunna fullgöra sina för försvaret mycket viktiga uppgifter och för att friställningar inte skall behöva tillgripas. De nu aktuella tillkommande personalminskningarna torde behöva genomföras under en något längre tidsperiod.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av delprogrammet och om behovet av beställningar av förnödenheter för fredsutbildningen. Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att fr. o. m. budgetåret 1975/76 förnödenheter för fredsutbildningen inom det militära försvaret fortlöpande får beställas så att vid varje tillfälle en kostnadsram av 400 000 000 kr. inte överskrids,
2. att riksdagen till *Försvarets materielverk* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 298 800 000 kr.

32. **Gemensam försvarsforskning.** Regeringen har under punkten F 5 (s. 161–166) föreslagit riksdagen att

1. till Gemensam försvarsforskning för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 144 220 000 kr.,

2. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1975/76 medge att materiel för forskningsändamål beställs inom en kostnadsram av 6 000 000 kr.

Försvarsforskningen har enligt beslut av riksdagen (prop. 1973:88, FöU 1973:17, rskr 1973:196 och prop. 1974:75, FöU 1974:19, rskr 1974:190) fått en ny organisation. Omorganisationen beräknas vara i huvudsak genomförd den 1 juli 1975. Den får bl. a. till följd att personalorganisationen vid försvarets forskningsanstalt minskas med sammanlagt 150 anställda. Minskningen skall vara genomförd den 1 juli 1979.

Utskottet, som inte har funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av delprogrammet, tillstyrker regeringens förslag och hemställer

1. att riksdagen till *Gemensam försvarsforskning* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 144 220 000 kr.,

2. att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1975/76 medge att materiel för forskningsändamål beställs inom en kostnadsram av 6 000 000 kr.

33. **Försvarets radioanstalt.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten F 6 (s. 166–167) och hemställer

att riksdagen till *Försvarets radioanstalt* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 69 276 000 kr.

34. **Värnpliktsverket.** Regeringen har under punkten F 7 (s. 168–171) föreslagit riksdagen att till Värnpliktsverket för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 37 245 000 kr.

Värnpliktsverket har regeringens uppdrag att i samarbete med försvarets rationaliseringsinstitut göra en översyn av verkets organisation. Riktlinjer för översynsarbetet har meddelats i december 1974. Värnpliktsverket har i februari 1975 fått medgivande att i samband med översynen genomföra vissa försök och studier.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

att riksdagen till *Värnpliktsverket* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 37 245 000 kr.

35. **Försvarets rationaliseringsinstitut.** Regeringen har under punkten F 8 (s. 171–173) föreslagit riksdagen att till Försvarets rationaliseringsinstitut för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 14 750 000 kr.

Enligt det mål som har angetts för planeringsperioden 1974/75–1979/80 skall de samlade rationaliseringsresurserna inom försvaret i första hand koncentreras till sådana åtgärder som snabbt leder till väsentliga kostnadsminskningar. I andra hand skall resurser fördelas till sådana åtgärder som leder till besparingar eller ökad effekt inom berörd verksamhet på längre sikt. För rationaliseringsinstitutets del förutses verksamheten under nästa budgetår få ungefär samma omfattning som hittills.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

att riksdagen till *Försvarets rationaliseringsinstitut* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 14 750 000 kr.

36. **Försvarshögskolan m. fl. anslag.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av ifrågavarande delprogram. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna F 9–F 13 (s. 173–186) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisar

1. till *Försvarshögskolan* ett förslagsanslag av 1 490 000 kr.,
2. till *Militärhögskolan* ett förslagsanslag av 14 840 000 kr.,
3. till *Försvarets gymnasieskola* ett förslagsanslag av 3 025 000 kr.,
4. till *Intendenturförvaltningsskolan* ett förslagsanslag av 1 205 000 kr.,
5. till *Försvarets brevskola* ett förslagsanslag av 1 595 000 kr.

37. **Försvarets hundskola.** Under punkten F 14 (s. 186–189) har regeringen föreslagit riksdagen att till Försvarets hundskola för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 1 100 000 kr.

Utskottet. Verksamheten vid försvarets hundskola skall i princip vara självbärande. Det har emellertid hittills inte varit möjligt att uppnå detta mål. Skolan räknar inte heller med att under de närmaste åren kunna skapa balans mellan kostnader och intäkter. Efter samråd med cheferna för justitie- och socialdepartementen förordar föredragande statsrådet att hundskolan också nästa år skall få ett driftbidrag om 2,1 milj. kr., varav försvarshuvudtiteln bidrar med 1,1 milj. kr. och justitie- och socialhuvudtitlarna med 700 000 resp. 300 000 kr.

Utskottet, som inte har funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av delprogrammet, tillstyrker rege-

ringens förslag och hemställer

att riksdagen till *Försvarets hundskola* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 1 100 000 kr.

38. **Krigsarkivet m. fl. anslag.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av ifrågavarande delprogram. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna F 15–F 18 (s. 189–199) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisar

1. till *Krigsarkivet* ett förslagsanslag av 2 355 000 kr.,
2. till *Militärhistoriska museer* ett förslagsanslag av 2 985 000 kr.,
3. till *Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m.* ett förslagsanslag av 4 650 000 kr.,
4. till *Försvarets datacentral* ett förslagsanslag av 1 000 kr.

39. **Frivilliga försvarsorganisationer m. m.** Regeringen har under punkten F 19 (s. 199–201) föreslagit riksdagen att till Frivilliga försvarsorganisationer m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 23 140 000 kr.

I motionen 1975:1186 av fru af Ugglas (m) har i yrkande 1 hemställts att riksdagen hemställer att bidraget till SLK under anslag F 19 (51911) utgår med ett belopp av 2,9 milj. kr. samt att anslaget i sin helhet räknas upp med 1,3 milj. kr.

Utskottet. Från anslaget utgår bl. a. bidrag till Riksförbundet Sveriges lottakårer. Bidraget uppgår för innevarande budgetår till 4 620 000 kr. Vid beräkningen av anslaget för budgetåret 1975/76 har detta bidrag ansetts böra höjas med 293 000 kr. till 4 913 000 kr.

Verksamheten under delprogrammet Frivilliga försvarsorganisationer m. m. budgeteras på två primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet (51911) samt Utbildning till och av fast anställd personal m. fl. (51913). Av det för nästa budgetår beräknade bidraget till Sveriges lottakårer faller 1 328 000 kr. på primäruppdrag 51911 och 3 585 000 kr. på primäruppdrag 51913. I motionen 1975:1186 (m) föreslås att bidraget till lottarörelsen inom primäruppdraget 51911 skall ökas med (2 900 000–1 328 000) 1 572 000 kr. och att anslaget i dess helhet skall räknas upp med 1,3 milj. kr.

Sveriges lottakårer har många för vårt försvar viktiga uppgifter. Utskottet vill starkt understryka den betydelse som frivilligorganisationerna över huvud taget har för våra försvarsansträngningar. Det finns emellertid inom den totala utgiftsramen f. n. inte utrymme för en höjning av bidraget till lottarörelsen utöver den som föreslås i propositionen. Motionen 1975:1186

(m) bör därför avslås, såvitt gäller yrkande 1.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1975:1186, yrkande 1, till *Frivilliga försvarsorganisationer m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 23 140 000 kr.

40. **Insatsberedskap m. m.** Regeringen har under punkten F 20 (s. 201–203) föreslagit riksdagen att till Insatsberedskap m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 35 900 000 kr.

I motionen 1975:1176 av herr Hermansson m. fl. (vpk) har hemställts att riksdagen inte beviljar den del av yrkat belopp som avser den s. k. informationsbyrån.

Utskottet. Regeringens förslag bygger på överbefälhavarens programplan och anslagsframställning. Båda innehåller till övervägande del uppgifter av hemlig natur. En öppen sammanfattning lämnas i propositionen. Liksom tidigare år har utskottet tillgång till programplan och anslagsframställning för verksamheten. En hemligbetecknad promemoria har på vanligt sätt överlämnats till utskottet.

Försvarsstabens särskilda byrå har viktiga uppgifter i vårt lands underrättelseverksamhet. 1973 års riksdag (FöU 1973:25, rskr 1973:383) har beträffande den militära underrättelsetjänsten bl. a. beslutat om vissa allmänna krav på den särskilda organisationen för inhämtande av underrättelser.

Utskottet anser inte att riksdagen bör vägra att ställa medel till förfogande för den del av underrättelseverksamheten som försvarsstabens särskilda byrå svarar för. Tvärtom anser utskottet liksom 1973 års riksdag att pågående överväganden inte bör få medföra någon försening av åtgärder som snabbt kan vidtas för att ytterligare öka effektiviteten i underrättelsetjänsten.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot inriktningen av delprogrammet och hemställer med hänvisning till det anförda

att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1975:1176 till *Insatsberedskap m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 35 900 000 kr.

41. **Viss gemensam verksamhet.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten F 21 (s. 203–206) och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar m. m. av signalskyddsmateriel samt krigskartor och

krigssjökort får läggas ut inom en kostnadsram av 4 220 000 kr.,

2. att riksdagen till *Viss gemensam verksamhet* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 18 731 000 kr.

42. **Vissa ersättningar m. m.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten F 22 (s. 206–209) och hemställer

att riksdagen till *Vissa ersättningar m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 28 947 000 kr.

43. **Gemensamma myndigheter m. m.: Istandsättning av befästningar och kaserner.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten F 23 (s. 209–211) och hemställer

att riksdagen till *Gemensamma myndigheter m. m.: Istandsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 2 700 000 kr.

Civilförsvaret

Verksamheten under huvudprogrammet Civilförsvaret har budgeterats på ett antal primärupdrag inom produktionsområdena Förvaltning, Utbildning av civilförsvarspersonal m. m., Civilförsvarsutbildning av allmänheten, Underhåll och förrådsverksamhet, Materielanskaffning m. m., Anskaffning av skyddsrum m. m. samt Forskning, försök och utveckling. Verksamheten finansieras från följande anslag.

Driftbudgeten

G 1. Civilförsvaret

Kapitalbudgeten

II 6. Civilförsvaret: Anskaffning av anläggningar

Utskottet har i det föregående behandlat förslag rörande planeringen för huvudprogrammets utveckling under perioden 1975/76–1979/80.

44. **Civilförsvaret.** Under punkten G 1 (s. 212–216) har regeringen föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att civilförsvarsmateriel beställs inom en kostnadsram av 42 000 000 kr.,

2. bemyndiga regeringen att medge att statsbidrag utgår för anskaffning av skyddsrum m. m. inom en kostnadsram av 45 200 000 kr.,

3. till Civilförsvaret för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 144 470 000 kr.

Skyddsrumsförslaget tas upp i propositionen 1975:21, som innehåller förslag om ett nytt system för skyddsrumbyggnad och finansieringen av detta. Denna fråga behandlar utskottet i ett senare betänkande.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att civilförsvarsmateriel beställs inom en kostnadsram av 42 000 000 kr.,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att statsbidrag utgår för anskaffning av skyddsrum m. m. inom en kostnadsram av 45 200 000 kr.,
3. att riksdagen till *Civilförsvaret* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 144 470 000 kr.

Övrig verksamhet

45. **Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten H 1 (s. 217–219) och hemställer

att riksdagen till *Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 1 390 000 kr.

46. **Beredskapsstyrka för FN-tjänst m. fl. anslag.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av ifrågavarande delprogram. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna H 2–H 4 (s. 219–227) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisar

1. till *Beredskapsstyrka för FN-tjänst* ett förslagsanslag av 10 900 000 kr.,
2. till *Viss anskaffning för militära anläggningar m. m.* ett förslagsanslag av 2 000 000 kr.,
3. till *Flygtekniska försöksanstalten* ett förslagsanslag av 2 000 000 kr.

47. **Signalskydd.** Regeringen har under punkten H 5 (s. 227–230) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av signalskyddsmateriel får läggas ut inom en kostnadsram av 550 000 kr.,
2. till Signalskydd för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 3 120 000 kr.

Det nuvarande delprogrammet Viss signalskyddsmateriel får fr. o. m. budgetåret 1975/76 ändrat innehåll genom att kostnader för viss signalskyddsutbildning vid ramberäkningen har förts över till delprogrammet. I propositionen föreslås med anledning härav att delprogrammet skall få benämningen Signalskydd.

Utskottet, som inte har funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av delprogrammet, tillstyrker regeringens förslag och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av signalskyddsmateriel får läggas ut inom en kostnadsram av 550 000 kr.,
2. att riksdagen till *Signalskydd* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 3 120 000 kr.

48. **Vissa teleanordningar m. fl. anslag.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av ifrågasatt delprogram. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna H 6–H 8 (s. 230–235) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisar

1. till *Vissa teleanordningar* ett förslagsanslag av 2 562 000 kr.,
2. till *Hyror m. m. för vissa skyddsrumsanläggningar* ett förslagsanslag av 3 590 000 kr.,
3. till *Identitetsbrickor* ett förslagsanslag av 505 000 kr.

Statens allmänna fastighetsfond

Försvarsdepartementet

49. **Civilförsvar: Anskaffning av anläggningar.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten II 6 (s. 236–239) och hemställer

att riksdagen till *Civilförsvar: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1975/76 anvisar ett investeringsanslag av 7 000 000 kr.

50. **Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av delprogrammet Vissa skyddsrumsanläggningar. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten II 7 (s. 239–240) och hemställer att riksdagen till *Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar* för budgetåret 1975/76 anvisa ett investeringsanslag av 2 200 000 kr.

Försvarets fastighetsfond

51. **Arméförband: Anskaffning av anläggningar.** Regeringen har under punkten III 1 (s. 241–252) föreslagit riksdagen att till Arméförband: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1975/76 anvisa ett investeringsanslag av 116 000 000 kr.

I motionen 1975:1172 av herr Bohman m. fl. (m) har i yrkande 10 hemställts att riksdagen måtte besluta att ge regeringen till känna vad i motionen anförts om regeringens investeringsfullmakter.

I motionen 1975:1180 av herr Lindahl i Hamburgsund (fp) och fru Ryding (vpk) har hemställts att riksdagen avslår det i budgetpropositionen bilaga 6 III 1 (Förvarsdepartementet, kapitalbudgeten) föreslagna beloppet om 3 milj. kr. för anskaffning av skjutfält för I 17.

I motionen 1975:1184 av herr Raneskog m. fl. (c, s, fp, vpk) har hemställts

1. att riksdagen hos regeringen begär en så långt möjligt fullständig utredning om fornlämningarna inom Remmene nuvarande och tilltänkta skjutfält, däri ingående också de fornlämningar som bortförts eller skadats under skjutfältets tid,

2. att riksdagen hos regeringen begär redovisning för hur fältet kan användas med bevarande av fornminnen och naturvärden,

3. att riksdagen beslutar att vidare åtgärder för utvidgning av Remmene skjutfält enligt riksdagens beslut den 12 maj 1971 uppskjutes i avvaktan härpå,

4. att riksdagen därmed avslår begärt anslag på 1 000 000 kr. i årets budgetproposition, försvarsdepartementet, för utvidgning av Remmene skjutfält.

Utskottet

I propositionen beräknas medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 116 milj. kr. Av medelsförbrukningen beräknas 12,5 milj. kr. för att anskaffa mark. Av sistnämnda belopp avses 1 milj. kr. för utvidgning av Remmene skjutfält och 3 milj. kr. för anskaffning av mark till ett nytt

skjutfält vid Uddevalla.

Beslut om utvidgning av Remmene skjutfält fattades av 1971 års riksdag (prop. 1971:110, FöU 1971:9, rskr 1971:140). Beslutet innebär att skjutfältet skall utvidgas med ca 1 000 ha. Hittills har ca 470 ha förvärvats.

I motionen 1975:1184 (c, s, fp, vpk) yrkas – med hänvisning till förekomsten av fornlämningar – att man skall avbryta pågående utvidgning av skjutfältet och göra en utredning angående fornlämningarna. I konsekvens härmed bör enligt motionärerna några medel inte anvisas för markanskaffning under nästa budgetår.

Skjutfältsdelegationen Remmene, som har i uppdrag att genomföra markförvärven, har på ett tidigt stadium uppmärksammat frågan om förekomsten av fornlämningar. Riksantikvarieämbetet har varit inkopplat på fallet sedan 1972. En nyinventering har verkställts av fornlämningar inom såväl det ursprungliga fältet som det beslutade utvidgningsområdet. Ytterligare undersökningar skall göras.

Fornlämningar förekommer också inom andra militära övnings- och skjutfält. Man har i sådana fall fått anpassa övningsverksamheten till dessa förhållanden och vidta åtgärder för att hindra skadegörelse på fornlämningarna. Det bör enligt utskottets mening vara möjligt att även i Remmene förfara på detta sätt. Utskottet förutsätter att de fornlämningar som finns inom området konserveras och vårdas enligt riksantikvarieämbetets anvisningar. Ämbetets fortsatta undersökningar bör alltså inte hindra att markförvärven fortsätter. Motionen 1975:1184 bör därför avslås.

Riksdagen beslöt förra året om anskaffning av ett nytt skjutfält för Bohusläns regemente (I 17) norr om Uddevalla (prop. 1974:50, FöU 1974:25, rskr 1974:270). Skjutfältet omfattar ca 1 500 ha. En särskild delegation, Skjutfältsdelegationen Uddevalla, har utsetts för att genomföra erforderliga markförvärv m. m.

Enligt motionen 1975:1180 (fp, vpk) har det, sedan riksdagen fattade sitt beslut, gjorts vissa fyndigheter av fornminnen inom området. Motionärerna anser det angeläget att en ordentlig undersökning och inventering av dessa fornminnesförekomster företas innan arbetet på skjutfältet fortskrider. Några medel för markanskaffning behövs i så fall inte under nästa år, varför motionärerna yrkar avslag på propositionen i denna del.

Skjutfältsdelegationen Uddevalla började sitt arbete i juni 1974 och uppdrog hösten samma år åt riksantikvarieämbetet att göra en fornminnesinventering av det planerade skjutfältsområdet. Arbetet därmed pågår. Med anledning av den nu aktuella motionen har ämbetet utfört en delinventering, omfattande de delar av området som avses komma att utnyttjas som mål- och grupperingsområden. Av ämbetets rapport framgår att fornminneslämningar är sparsamt förekommande i området.

Med hänvisning härtill och till vad utskottet i det föregående anfört om utvidgningen av Remmene skjutfält avstyrker utskottet bifall till motionen 1975:1180.

Utskottet skall under detta anslag också beröra den i motionen 1975:1172 (m) behandlade frågan om regeringens investeringsfullmakter.

För vissa anslag under försvarets fastighetsfond begär regeringen – i likhet med tidigare år – att den, om något objekt med hänsyn till pågående översyn av försvarets fredsorganisation eller av andra skäl inte anses böra utföras, bör kunna ersätta detta med annat objekt trots att detta inte har tagits upp i investeringsplanen. Dessa fullmakter kan, som motionärerna påpekar, avse investeringar av betydande omfattning. Ändringar som påverkar utformningen av försvarets fredsorganisation kan också vara av betydande regionalpolitiskt intresse. Utskottet förutsätter att fullmakterna utnyttjas med återhållsamhet och att varje större ändring i förhållande till investeringsplanen redovisas i budgetpropositionen året därpå. Något särskilt beslut härom behövs inte från riksdagens sida. Motionen 1975:1172 (m) bör därför, såvitt nu är i fråga, inte bifallas.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1975:1172, yrkande 10,
2. att riksdagen avslår motionen 1975:1180,
3. att riksdagen avslår motionen 1975:1184,
4. att riksdagen till *Arméförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1975/76 anvisar ett investeringsanslag av 116 000 000 kr.

52. Marinförband: Anskaffning av anläggningar. Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna III 2–III 3 (s. 252–271) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisar

1. till *Marinförband: Anskaffning av anläggningar* ett investeringsanslag av 75 500 000 kr.,
2. till *Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar* ett investeringsanslag av 71 700 000 kr.

53. Central och högre regional ledning: Anskaffning av anläggningar. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten III 4 (s. 271–276) och hemställer

att riksdagen till *Central och högre regional ledning: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1975/76 anvisar ett investeringsanslag av 20 500 000 kr.

54. **Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar. Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna III 5–III 6 (s. 277–283) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisar

1. till *Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar* ett investeringsanslag av 12 900 000 kr.,
2. till *Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt* ett investeringsanslag av 1 000 kr.

55. **Anskaffning av vissa militära anläggningar.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten III 7 (s. 283–286) och hemställer

att riksdagen till *Anskaffning av vissa militära anläggningar* för budgetåret 1975/76 anvisar ett investeringsanslag av 1 200 000 kr.

Diverse kapitalfonder

Statens datamaskinfond: Försvarets delfond

56. **Anskaffning av datamaskiner.** Utskottet, som inte har funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om anskaffning av datamaskiner, tillstyrker regeringens förslag under punkten IX 1 (s. 287–291) och hemställer

att riksdagen till *Anskaffning av datamaskiner* för budgetåret 1975/76 anvisar ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Stockholm den 8 april 1975

På försvarsutskottets vägnar
PER PETERSSON

Närvarande: herrar Petersson i Gäddvik (m), Gustavsson i Eskilstuna¹ (s), Gustafsson i Stenkyrka (c), Gustafsson i Uddevalla (s), Glimnér (c), Gustavsson i Ängelholm² (s), Karl Bengtsson i Varberg (fp), fru Sundström (s), herrar Pettersson i Örebro (c), Brännström (s), herr andre vice talmannen Virgin (m), herrar Gustavsson i Nässjö (s), Gernandt¹ (c), Olsson i Asarum (s), Björk i Gävle (c), Hedberg (s) och fru Ekelund² (c).

¹ Närvarande vid behandlingen av punkterna 1–5.

² Närvarande vid behandlingen fr. o. m. punkten 6.

Reservationer

1. Säkerhets- och försvarspolitiken (punkt 1)

av herr Petersson i Gäddvik (m) och herr andre vice talmannen Virgin (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar "Liksom föredragande statsrådet" och slutar "om säkerhets- och försvarspolitiken" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att risken för krigiska förvecklingar kvarstår även i Europa. Sveriges försvarspolitik har i hög grad betydelse för hur allvarlig denna risk skall bedömas. Ända sedan andra världskrigets slut har situationen i vår närmaste omvärld karakteriserats av utrikespolitisk stabilitet, trots områdets strategiskt mycket känsliga läge. Det är inget tvivel om att den svenska neutralitetspolitiken och Sveriges starka försvar har bidragit till stabiliteten. Om försvarets styrka minskar påverkas stabiliteten och konfliktriskerna.

Även om vårt försvar för dagen fortfarande är relativt starkt kommer den inledda försvagningen att relativt snabbt bli drastisk. Eftersom styrkan hos vårt försvar inte kan anpassas till den vid varje tillfälle rådande graden av konfliktrisker bör Sverige – som framhålls i motionen 1975:1172 (m) – upprätthålla en försvarsförmåga som är väl balanserad mot den militära kapaciteten i vår omvärld. En konsekvens av denna bedömning är enligt utskottets mening att försvaret redan före 1977 års försvarsbeslut bör tillföras ökade resurser.

Vad utskottet nu har anfört om försvarspolitikens genomförande med hänsyn till säkerhetspolitikens krav och försvarets uppgifter bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 (s. 8) bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med anledning av propositionen och motionen 1975:1172, yrkande 1, beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet har anfört om säkerhets- och försvarspolitiken.

2. Det militära försvarets fortsatta inriktning (punkt 2)

av herr Petersson i Gäddvik (m) och herr andre vice talmannen Virgin (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar "Det är däremot" och på s. 15 slutar "nu är i fråga" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör man redan för budgetåret 1976/77 ge försvarsplaneringen bättre förutsättningar. Riksdagen bör därför uttala att prisstegringar på oljeprodukter liksom förbättringar av värnpliktsförmåner och försvarsanställdas löner – utöver nettoprisindex – skall kompenseras särskilt.

I enlighet med förslag i motionen 1975:1172 (m) anser utskottet vidare att fr. o. m. 1976/77 skall utgå ett särskilt tillägg till utgiftsramen för det militära försvaret, beräknat som 2,5 % av anslagen till materielanskaffning.

Med erinran om vad utskottet har anfört om prisregleringen och om ett särskilt tillägg för teknisk utveckling fr. o. m. budgetåret 1976/77 föreslår utskottet att planeringsinriktningen för perioden 1975/76–1979/80 skall bestämmas i enlighet med förslaget i motionen 1975:1172 (m). Planeringsramen bör alltså bestämmas till 41 950 milj. kr. i prisläge februari 1974.

Den av utskottet förordade ökningen av planeringsramen för femårsperioden bör avses för de ändamål som har angetts i motionen 1975:1172 och som utskottet i det föregående har redogjort för. Såvitt gäller utgiftsramen för nästa budgetår återkommer utskottet i det följande.

Planeringsramen medger bl. a. att anskaffning av personaltransportfordon till vissa rörliga markstridsförband kan inrymmas under perioden. Denna anskaffning är mycket angelägen för att tillgodose kraven på taktisk och operativ rörlighet hos vissa förband. Härtill kommer att behovet av cykeltolkning i fredsutbildningen minskar. Enligt utskottets mening borde utvecklingen av personaltransportfordonen få påbörjas även om det vore så att en anskaffning inte helt säkert kan inrymmas under perioden. Utvecklingen bör påbörjas med utnyttjande av tillgängliga beställningsbemyndiganden. Behov av ytterligare bemyndigande får anmälas för riksdagen. Vad utskottet har anfört om utveckling av särskilda terrängfordon för personaltransport bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Planeringsramen innebär vidare bl. a. att en renovering och modifiering av ett antal stridsvagnar typ 101/102 (Centurion) kan genomföras, att ytterligare två u-båtar typ Näcken (A 14) kan beställas och att studier för en ny ubåtstyp kan bedrivas snabbare än regeringen räknar med enligt budgetpropositionen. Yrkandena i motionen 1975:744 (fp) bör därför avslås.

Beträffande ett eventuellt nytt attackflygplan efter AJ 37 Viggen innebär planeringsinriktningen att studierna bedrivs i huvudsak enligt förslag från chefen för flygvapnet. Utskottet räknar sålunda med att fortsätta studier under de kommande två budgetåren kan beställas till ett belopp av ca 100 milj. kr. Utskottet avstyrker alltså båda yrkandena i motionen 1975:1175 (c).

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar "Utskottet, som" och slutar "är i fråga" bort ha följande lydelse:

För att säkerställa en verklig handlingsfrihet vid nästa försvarsbeslut bör regeringen enligt utskottets mening beräkna behovet av ytterligare beställningsbemyndiganden för den verksamhet som krävs och i proposition redan under hösten 1975 inhämta ytterligare bemyndigande av riksdagen.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill för sin del inte godta att man först under hösten 1975

tar ställning till behovet av en särskild långfristig kredit eller andra åtgärder i syfte att underlätta de personalbesparande omorganisationer som är aktuella. Riksdagen bör som grund för den fortsatta planeringen uttala att medel vid sidan av utgiftsramen för det militära försvaret kommer att stå till förfogande för ifrågavarande investeringar. Ett sådant riksdagsbeslut innebär att till dessa investeringar reserveras 161 milj. kr. för den kommande femårsperioden (prisläge februari 1974). Frågan om återbetalning och om tekniken för att finansiera investeringarna fr. o. m. budgetåret 1977/78 bör tas upp i samband med nästa försvarsbeslut. För budgetåret 1976/77 bör utgiftsramen ökas med 15 milj. kr. för ändamålet.

dels att utskottets hemställan under 1, 2, 8 och 9 (s. 21) bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1975:1172, yrkandena 2, 3 och 4 samt 5 i motsvarande del, för perioden 1975/76–1979/80 godkänner en planeringsram för det militära försvaret om 41 950 milj. kr. i prisläge februari 1974 samt den inriktning av planeringen för avvägningsprogrammen som förordas i motionen 1975:1172,
2. att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1975:740 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om utveckling av terränggående personaltransportfordon,
8. att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1975:1172, yrkande 5 såvitt det inte har behandlats under 1, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om ökade beställningsbemyndiganden,
9. att riksdagen med anledning av propositionen och motionen 1975:1172, yrkande 6 i denna del, som grund för den fortsatta planeringen av investeringar i rationaliseringssyfte beslutar uttala sig i enlighet med utskottets förslag.

3. Det militära försvarets fortsatta inriktning (punkt 2)

av herr Karl Bengtsson i Varberg (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar "Mot denna bakgrund" och slutar "inte bifallas" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att man även i detta läge bör tillvarata möjligheterna att förlänga serien av ubåtar typ Näcken. Tre exemplar är ett absolut minimum från ekonomisk och operativ synpunkt. En fjärde ubåt blir billigare än var och en av de tidigare beställda. Den snabba minskningen av det totala antalet ubåtar motverkas genom en tilläggsbeställning och riksdagen bör enligt utskottets mening begära att en sådan sker. Utskottet återkommer i det följande till behovet av beställningsbemyndigande för tilläggsbeställ-

ningen. Enligt utskottets mening bör medelsbehovet för den fjärde ubåten tillgodoses när man bestämmer planeringsramen för perioden 1976/77–1980/81.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar "Liksom försvarsministern" och slutar "motionen 1975:744, yrkande 1 (fp)" bort ha följande lydelse:

Utskottet – som anser att man inte bör avvakta nästa försvarsbeslut innan man påbörjar utvecklingen av ubåt typ A 17 – förordar att sådan utveckling i enlighet med marinchefens förslag påbörjas redan under budgetåret 1975/76. Regeringen bör beräkna behovet av beställningsbemyndigande för ändamålet och återkomma till riksdagen med förslag härom. Vad utskottet har anfört om utvecklingen av ubåt A 17 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 3 och 4 (s. 21) bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1975:744, yrkande 2 i denna del, begär att regeringen låter beställa en fjärde ubåt av typ Näcken,
4. att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1975:744, yrkande 1, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om att utvecklingen av nästa ubåttyp bör påbörjas budgetåret 1975/76.

4. Ramberäkningar för budgetåret 1975/76 m. m. (punkt 5)

av herr Petersson i Gäddvik (m) och herr andre vice talmannen Virgin (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar "Vid behandlingen" och slutar "i fråga" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att verksamheten inom det militära försvaret under nästa budgetår bör bedrivas med den ambition som har uttryckts i motionen 1975:1172 (m). Utgiftsramen bör därför ökas med 250 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag och bestämmas till 8 404 285 000 kr. i prisläge februari 1974. I detta belopp ingår kompensation för oljeprisstegringen med 85 milj. kr. samt 94 milj. kr. för att täcka bristande kompensation för prisutvecklingen och 71 milj. kr. som tillägg för teknisk utveckling inom materielområdet.

dels att utskottets hemställan under 1 (s. 25) bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1975:1172, yrkande 8, för budgetåret 1975/76 fastställer utgiftsramen för det militära försvaret till 8 404 285 000 kr. i prisläge februari 1974.

5. Marinförband: Materielanskaffning (punkt 17)

av herr Karl Bengtsson i Varberg (fp) som – vid bifall till hemställan under 3 i reservationen 3 – anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 30 börjar "I det föregående" och slutar "70 milj. kr." bort ha följande lydelse:

I det föregående har utskottet tillstyrkt bifall till förslaget i motionen 1975:744 (fp) om att man skall beställa en fjärde ubåt av typ Näcken. Med hänvisning härtill tillstyrker utskottet även att bemyndigandebeloppet under detta anslag skall räknas upp med 70 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag. Eventuellt medelsbehov under nästa budgetår för den fjärde ubåten bör tillgodoses genom omplanering.

dels att utskottets hemställan under 1 (s. 30) bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1975:744, yrkande 2 i denna del, bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för marinförband får läggas ut inom en kostnadsram av 670 000 000 kr.

Särskilt yttrande

Det militära försvarets fortsatta inriktning (punkt 2)

av herrar Gustafsson i Stenkyrka (c), Glimnér (c), Pettersson i Örebro (c), Gernandt (c) och Björk i Gävle (c).

Den moderna havs- och havsbottenforskningen tillmäts stor betydelse i stora delar av världen. Värdefulla tillgångar av skilda slag förväntas kunna utvinnas bl. a. från havsbotten. Sådan undersökning bör vara av vikt och värde även för vårt land.

I motionen 1975:744 föreslås bl. a. att den nu beställda serien om tre Näcken-ubåtar utökas med minst en ubåt. Motionären framhåller också att det är av vikt att arbetet med studier och utveckling av nästa ubåttyp bedrivs i enlighet med marinchefens programplan. Det är speciellt den senare delen av det ovan relaterade som vi vill beröra i detta yttrande.

Överbefälhavaren har framhållit att ubåtsförbanden utgör en betydelsefull och effektiv del av vårt invasionsförsvar. Antalet ubåtar kommer emellertid redan i början av 1980-talet att minska kraftigt genom de begränsade nybyggnaderna och nedgå från i dag ca 20 enheter till 12 ubåtar. Detta är oroande med hänsyn till det operativa behov överbefälhavaren anmält.

Försvarsministern framhåller i proposition 1975:1 att det är angeläget att behålla handlingsfriheten att inom landet utveckla och tillverka ubåtar, vilket även är i linje med vad riksdagen ansett vara lämpligt och förordat. Han har emellertid reducerat av chefen för marinen begärda bemyndiganden för studier, utveckling och försök. Detta kommer att begränsa handlingsfriheten för nästa ubåtsprojekt A 17.

Enligt vår uppfattning är det av operativa skäl angeläget att den av chefen för marinen yrkade omfattningen av ubåtsutveckling och ubåtsbyggande kan tillgodoses. Men vi vill speciellt framhålla att detta också är särskilt viktigt med hänsyn till att ubåtsutvecklingen och kunskaperna inom undervattens tekniken kan vara till stort gagn för den civila havsforskningen, för prospekteringen av havsbotten och annan vetenskaplig och teknisk utveckling berörande havet och havsbotten. Vi anser det vara av stor vikt att de marina kunskaperna och tillgångarna på detta område hålls på hög nivå och kan samordnas med de civila ansträngningarna. Detta måste vara god ekonomi.

Den moderna dykericentral som planeras vid Berga är ett exempel där militär och civil undervattensutveckling kan samordnas. Den beslutade undervattensfarkosten för räddning av ubåtsbesättningar kan också utnyttjas för civila ändamål på havsbotten, t. ex. undersökningar på kontinentalsockeln. Men enligt vår uppfattning är utvecklingen av militära ubåtar i tillräcklig omfattning och utbildning av kunniga besättningar till dessa ett av de viktigaste bidragen till vårt undervattenskunnande. Även de rent militära ubåtarna bör – vid sidan av ordinarie utbildningsverksamhet – kunna ge

aktivt bidrag till vår kunskap om och vidare utforskning av havsbotten.

Vi menar därför att det får anses vara ett värdefullt uttryck för begreppet "meranvändning av försvarets materiel" att ge anslag till utveckling och tillverkning av ubåtar som kan – utöver den ordinarie försvarsuppgiften – vara till nytta för landets havstekniska forskning och kunnande.

*Bilaga 1***Sammanställning av motionsyrkanden**

Behandlas utsk. yttr. s.	i utsk. hemst. p.	betänkandet reserv. nr
-----------------------------------	----------------------------	------------------------------

1975:740 av herrar Björck i Nässjö (m) och Strindberg (m), vari hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer att utveckling får påbörjas av ett terrängfordon för personaltransport med sikte på att den av chefen för armén planerade anskaffningen kan påbörjas.

13	2	2
----	---	---

1975:744 av herr Petersson i Röstånga (fp), vari föreslås att riksdagen beslutar

1. att erforderliga bemyndiganden avses för utveckling av en ny ubåtstyp,

15	2	3
----	---	---

2. att en fjärde ubåt av Näckentyp beställs och att det under C 2 Marinförband: Materielanskaffning upptagna bemyndigandebeloppet uppräknas med 70 milj. kr.

14, 30	2, 17	3, 5
--------	-------	------

1975:1172 av herr Bohman m. fl. (m), vari – såvitt nu är i fråga (yrkandena 1–6 och 8–10) – hemställs att riksdagen måtte besluta

1. att ge regeringen till känna vad som i motionen anföres om säkerhets- och försvarspolitiken,

6	1	1
---	---	---

2. att godkänna de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta inriktning som i motionen anges,

13	2	2
----	---	---

3. att för perioden 1975–1980 godkänna en planeringsram för det militära försvaret om 41 950 milj. kr. i prisläge februari 1974, vilket innebär en höjning med 1 200 milj. kr. och att uttala att planeringen bör baseras på full kompensation för genom oljekrisen förorsakad prisstegring på oljor,

13	2	2
----	---	---

4. att ge regeringen till känna vad i motionen anföras angående priskompensation,

13	2	2
----	---	---

5. att inforra förslag från regeringen till ökade beställningsbemyndiganden på sätt som i motionen anges,

13, 17	2	2
--------	---	---

6. att hemställa att regeringen tilldelar försvarets myndigheter en rörlig kredit för att befrämja rationell investeringsverksamhet och ekonomisk hushållning,

19	2	2
----	---	---

8. att för budgetåret 1975/76 fastställa utgiftsramen för det militära försvaret till 8 404 285 000 kr. i prisläge februari 1974, vilket innebär en ökning av basbeloppet med 250 000 000 kr., fördelat på sätt som i motionen anges,

24	5	4
----	---	---

9. att ge regeringen till känna vad i motionen anföras om den militära sjukvården,

37	29	
----	----	--

Behandlas i betänkandet
utsk. utsk. reserv.
yttr. hemst. nr
s. p.

10. att ge regeringen till känna vad i motionen anføres om regeringens investeringsfullmakter.

49 51

1975:1175 av herr Granstedt m. fl. (c), vari hemställs

1. att riksdagen hos regeringen anholder om förslag till totalram för kommande tre budgetår, avseende forskning och utveckling av tänkbara alternativ avsedda att ersätta Viggensystemet i enlighet med vad i motionen anförts,

15 2

2. att riksdagen i avvaktan på beslut om sådan totalram anslår 15 milj. kr. för budgetåret 1975/76 för forskning och utveckling av alternativ till ersättning för ett i framtiden föråldrat Viggensystem.

32 23

1975:1176 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen icke beviljar den del av yrkat belopp i propositionen 1975:I bilaga 6, punkten F 20 Insatsberedskap m. m. som avser den s. k. informationsbyrån.

43 40

1975:1177 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari föreslås

1. att riksdagen uttalar sig för en ny försvarsordning byggd på folkförsvarets principer,

6 1

2. att riksdagen hos regeringen begär att den tillsätta försvarsutredningen i tilläggsdirektiv får i uppdrag att grundligt utreda konsekvenserna av en försvarsordning byggd på folkförsvarets principer,

3. att riksdagen uttalar sig för en etappvis nedtrappning av militärutgifterna under den kommande femårsperioden med minst 1 miljard kr. om året.

1975:1178 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att inledd forskning för vidareutveckling av Viggen omedelbart avbryts och begärda anslag härför avslås,

15 2

2. att riksdagen hos regeringen begär att en öppen redovisning lämnas riksdagen över den del av försvarspropositionen som gäller flygvapnet.

16 2

1975:1179 av herrar Olof Johansson i Stockholm (c) och Andersson i Nybro (c), vari hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen begära tilläggsdirektiv till försörjningsbered-

8 1

Behandlas i	betänkandet	
utsk.	utsk.	reserv.
ytr.	hemst.	nr
s.	p.	

skapsutredningen (H 1971:1) att mot bakgrund av Sveriges internationella förpliktelser på det ekonomiska och handelspolitiska området analysera deras innebörd och verkningar på grund av de ökade riskerna för handelspolitiska och ekonomiska sanktioner och föreslå åtgärder som kan minska dessa risker och därmed kostnaderna för den svenska försörjningsberedskapen.

1975:1180 av herr Lindahl i Hamburgsund (fp) och fru Ryding (vpk), vari hemställs att riksdagen avslår det i budgetpropositionen bilaga 6 III 1 (Försvarsdepartementet, kapitalbudgeten) föreslagna beloppet om 3 milj. kr. för anskaffning av skjutfält för I 17. 48 51

1975:1184 av herr Raneskog m. fl. (c, s, fp, vpk), vari hemställs 48 51

1. att riksdagen hos regeringen begär en så långt möjligt fullständig utredning om fornlämningarna inom Remmene nuvarande och tilltänkta skjutfält, däri ingående också de fornlämningar som bortförts eller skadats under skjutfältets tid,

2. att riksdagen hos regeringen begär redovisning för hur fältet kan användas med bevarande av fornminnen och naturvärden,

3. att riksdagen beslutar att vidare åtgärder för utvidgning av Remmene skjutfält enligt riksdagens beslut den 12 maj 1971 uppskjutes i avvaktan härpå,

4. att riksdagen därmed avslår begärt anslag på 1 000 000 kr. i årets budgetproposition, försvarsdepartementet, för utvidgning av Remmene skjutfält.

1975:1186 av fru af Ugglas (m), vari – såvitt nu är i fråga (yrkande 1) – hemställs att riksdagen hemställer att bidraget till SLK under anslag F 19 (51911) utgår med ett belopp av 2,9 milj. kr. samt att anslaget i sin helhet räknas upp med 1,3 milj. kr. 42 39

1975:1187 av herr Wachtmeister i Johannishus (m), vari hemställs att riksdagen beslutar att tidningen Värnpliktsnytt fr. o. m. budgetåret 1975/76 skall nedläggas. 34 24

*Bilaga 2***Ramreglerade militära utgifters andel av totala statsutgifter**

<i>Försvarsbeslut</i>	<i>Budgetår</i>	<i>%¹</i>	<i>%²</i>
1963	1963/64	17,45	
	1964/65	15,97	
	1965/66	16,08	
	1966/67	14,18	
	1967/68 ³	13,38	
1968	1968/69	12,83	
	1969/70	12,05	
	1970/71	12,04	
	1971/72	11,26	
1972	1972/73	11,88	11,27
	1973/74	11,17	10,59
	1974/75 ⁴	10,29	9,63
	1975/76 ⁴	10,27	9,52

¹Utgifterna för det militära försvaret inkluderar fr. o. m. budgetåret 1972/73 lönekostnadspålägg, som dessförinnan låg utanför utgiftsramen. Uppgifterna om andel fr. o. m. 1972/73 är därför inte jämförbara med tidigare år (jfr FöU 1973:16 s. 83).

²Lönekostnadspåläggen uppgår 1972/73 till 24 % (ca 370 milj. kr.), 1973/74 till 26 % (ca 410 milj. kr.), 1974/75 till 29 % (uppskattas till ca 560 milj. kr.) och 1975/76 till 33 % (uppskattas till ca 700 milj. kr.). I tabellen lämnas uppgifter om andel med korrektion för lönekostnadspålägg.

³Budgetåret 1967/68 omfattades inte av 1963 års försvarsbeslut.

⁴Preliminära värden.

*Bilaga 3***Försvarsutgifternas andel av bruttonationalprodukten (BNP)
till faktorpris (produktionskostnad)**

<i>Försvarsbeslut</i>	<i>Budgetår</i>	<i>Totalförsvarets andel</i>	<i>Det militära försvarets andel</i>
1963	1963/64	4,96	4,41
	1964/65	4,91	4,26
	1965/66	5,05	4,52
	1966/67	4,83	4,16
	1967/68	4,61	4,01
1968	1968/69	4,45	3,82
	1969/70	4,27	3,72
	1970/71	4,18	3,76
	1971/72	4,20	3,78
1972	1972/73	4,24	3,99
	1973/74 ¹	4,17	3,92

¹Preliminära värden eftersom BNP för 1974 är preliminär.

Anm.

1. BNP är ett mått på landets totala produktion, dvs. produktion av både varor och tjänster. I BNP till faktorpris ingår ej indirekta skatter och subventioner.

2. I totalförsvaret ingår verksamheter som bekostas, förutom från försvarshuvudtiteln, bl. a. från handels- och jordbrukshuvudtitlarna. De senare inkluderar bl. a. beredskapslagring.

Källa: Försvarsstatistik från försvarsdepartementet.

Innehållsförteckning

	Sid.
SÄKERHETS- OCH FÖRSVARSPOLITIKEN	
Föredragande statsrådet	1
Motionerna	3
Utskottet	4
Sveriges säkerhetspolitik	4
Försvarspolitiken	4
Totalförsvarets uppgifter och resurser efter år 1977	6
Hemställan	8
 DET MILITÄRA FÖRSVARETS FORTSATTI INRIKTNING	
Föredragande statsrådet	9
Motionerna	10
Utskottet	11
 CIVILFÖRSVARETS FORTSATTI INRIKTNING	
Föredragande statsrådet	22
Utskottet	22
 VERKSAMHETEN INOM DET MILITÄRA FÖRSVARET OCH CIVILFÖRSVARET UNDER BUDGETÅRET 1973/74	23
 RAMBERÄKNINGAR FÖR BUDGETÅRET 1975/76 M. M.	
Motionsyrkandet	23
Utskottet	24
 ANSLAGSFRÅGOR	
Försvarsdepartementet m. m.	
Försvarsdepartementet	26
Vissa nämnder m. m.	26
Kommittéer m. m.	26
Extra utgifter	26
Reglering av prisstegringar för det militära försvaret	26
Reglering av prisstegringar för civilförsvaret	27
Arméförband:	
Ledning och förbandsverksamhet	28
Materielanskaffning	28
Istandsättning av befästningar och kaserner	28
Forskning och utveckling	29
Marinförband:	
Ledning och förbandsverksamhet	30
Materielanskaffning	30

Iståndsättning av befästningar och kaserner	30
Forskning och utveckling	30
Flygvapenförband:	
Ledning och förbandsverksamhet	32
Materielanskaffning	32
Iståndsättning av befästningar och kaserner	32
Forskning och utveckling	32
Central och högre regional ledning	
Försvarsstaben	33
Arméstaben m. fl. anslag	35
Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning	35
Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befäst-	
ningar och kaserner	35
Gemensamma myndigheter och funktioner	
Försvarets civilförvaltning	36
Försvarets sjukvårdsstyrelse	36
Fortifikationsförvaltningen	37
Försvarets materielverk	38
Gemensam försvarsforskning	40
Försvarets radioanstalt	40
Värnpliktsverket	40
Försvarets rationaliseringsinstitut	41
Försvarshögskolan m. fl. anslag	41
Försvarets hundskola	41
Krigsarkivet m. fl. anslag	42
Frivilliga försvarsorganisationer m. m.	42
Insatsberedskap m. m.	43
Viss gemensam verksamhet	43
Vissa ersättningar m. m.	44
Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av befäst-	
ningar och kaserner	44
Civilförsvar	
Civilförsvar	44
Övrig verksamhet	
Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar	45
Beredskapsstyrka för FN-tjänst m. fl. anslag	45
Signalskydd	46
Vissa teleanordningar m. fl. anslag	46
Statens allmänna fastighetsfond	
Civilförsvar: Anskaffning av anläggningar	46
Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar	47
Försvarets fastighetsfond	
Arméförband: Anskaffning av anläggningar	47

Sid

Marinförband: Anskaffning av anläggningar. Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar.....	49
Central och högre regional ledning: Anskaffning av anläggningar	49
Gemensamma myndigheter m.m.: Anskaffning av anläggningar. Gemensamma myndigheter m.m.: Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt.....	50
Anskaffning av vissa militära anläggningar	50
Diverse kapitalfonder	
Anskaffning av datamaskiner.....	50

RESERVATIONER

1. Säkerhets- och försvarspolitiken (m).....	51
2. Det militära försvarets fortsatta inriktning (m)	51
3. Det militära försvarets fortsatta inriktning (fp)	53
4. Ramberäkningar för budgetåret 1975/76 m.m. (m).....	54
5. Marinförband: Materielanskaffning (fp).....	55

SÄRSKILT YTTRANDE

Det militära försvarets fortsatta inriktning (c)	56
--	----

Bilagor

1. Sammanställning av motionsyrkanden	58
2. Ramreglerade militära utgifters andel av totala statsutgifter	61
3. Försvarsutgifternas andel av bruttonationalprodukten till faktorpris (produktionskostnad).....	62

